

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 23.

Lördagen den 23 mars.

Kl. 7 e. m.

Vid detta sammanträde leddes förhandlingarna af herr vice talmannen.

I anledning af förfall för sekreteraren tjänstgjorde jämlikt herr talmannens förordnande undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning af väckt motion om åtgärder till förbättrande af den mindre burgna lappmarksbefolkningens möjligheter att förvärfva inkomst genom utdrifning af vindfällan eller liknande skog; och lämnades därefter ordet till

Angående förbättring af den mindre burgna lappmarksbefolkningens inkomstmöjligheter.

Herr Kronlund, som yttrade: Herr talman! Visserligen är det litet tomt i kammaren, men jag hoppas ändå, att herrarna skola höra på de skäl, som göra, att jag ställer mig på den ståndpunkten, att motionen bör afslås och utskottets förslag bifallas. Syftemålet med denna motion är ju ytterst behjärtansvärdt. Dess syfte är nämligen att förbehålla en del utaf de naturrikedomar, som Norrland har att bjuda på, åt den fattiga norrländska befolkningen, och i det afseendet ställer jag mig fullkomligt på deras sida, som kämpa för samma mål, men de vägar, motionärerna anvisat, anser jag icke leda till en tillfredsställande lösning af detta problem.

Den första utvägen, herr Hage talade om, var att återgå till de forna förhållandena, då den norrländska allmogen hade tillåtelse att hvar som helst taga torrskog och vindfällan och sedermera föra ned detta och låta det räknas af vederbörande jägmästare för att på så sätt tillgodogöra sig torrskogen. Det är ett sätt, som icke alls öfverensstämmer med eller är lämpligt för upprätthållande af en ordnad skogsvård, och det kan ge anledning till missförhållanden, som icke alls äro att befrämja. Det undantagsförhållande, som herr Hage talade om, kan ju lätt leda till åtskilliga ganska

Angående
förbättring af
den mindre
borgna lapp-
marksbefolk-
ningens in-
konstmöjlig-
heter.
(Forts.)

vidsträckt missbruk utaf den rätt, som befolkningen hade, och det är ju alls icke att förorda någon återgång till detta.

Den andra utvägen, nämligen att anvisa befolkningen en viss trakt, där den skulle taga den utstämplade skogen, är en utväg, som i nödfall kunde anlitas, men det är en sak, som gör, att man ställer sig mycket tveksam inför densamma: den förvandlar våra fattiga norrländska arrendatorer och landbönder till små virkes-handlare, och det är ju icke något ondt att säga om det, om de på denna virkeshandel skulle kunna ha säker utsikt att vinna sig en liten styfver, men med den starka maktställning trävarubolagen ha i Norrland, där de snart sagdt äro allenabestämmande öfver virkesprisen, kan det lätt hända, att dessa bolag nedpressa priset på den mindervärdiga skogen till en obetydlighet, hvilket gör, att dessa landbönder och andra kunna missträcka sig, så att de i stället för att erhålla vinst lida ganska betydande förluster. Vi ha haft åtskilliga exempel på det, hvilka icke mana till efterföljd, och det är rent af endast ur synpunkten af att rädda dessa från dylika eventualiteter, som jag icke kan vara med om detta sätt, synnerligast då det erbjödes ett tredje sätt, som enligt mitt förmenande är mest ägnadt att tillgodose den norrländska allmogens kraf i detta afseende. Det är, att staten själf låter utdrifva den torra och skadade skogen genom jägeribetjäningen med tillhjälp af den arbetsvilliga allmogen. På det sättet kan ju denna norrländska befolkning tillförsäkras en jämn och god inkomst, som icke är för- enad med någon risk i något afseende. Det har för öfrigt blifvit upplyst från domänstyrelsen, att det kan ha sina betänkligheter att låta allmogen själf afverka och spekulera på torrskogen, därför att denna börjar bli allt mer och mer sällsynt. Torrskogen och vindfällena äro uttagna på de trakter, där det är lämpligast och bäst för allmogen att taga dem, och domänstyrelsen uppger, att numera försäljning af dylik skog endast kan ske under den förut-sättningen, att jämte den torra skogen och vindfällena äfven af- verkas annan skog, för att virkeskvantiteten skall blifva utfylld. Det är ju också däri, som det ligger en viss svårighet att låta all- mogen öfvertaga dessa virkespartier på spekulation. Nu har det äfven blifvit upplyst från domänstyrelsen, att detta sätt att låta jägeribetjäningen med tillhjälp af allmogen utdrifva torrvirke från de norrländska skogarna börjar bli mer och mer användt, och i flertalet revir är just detta system igångsatt af vederbörande jäg- mästare. Det är den utvägen, hvarigenom man enligt mitt för- menande, som sagdt, bäst kan tillgodose fordringarna i detta afse- ende, och när nu domänstyrelsen af egen drift börjar att allt mer och mer och i allt större och större skala tillämpa detta system och jämväl kommer att i framtiden i den mån, som jägeripersonal finnes tillgänglig, tillämpa denna princip, så anser jag, att vi nått det mål, som motionärerna vilja vinna, och jag anser, att vi nått

det på det sätt, som mest tillfredsställer både staten som vårdare af statsskogarna där uppe och allmogen såsom intresserade arbetare å denna skog.

Nu säger herr Lindhagen, att då detta system är påbörjadt, så låt oss skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, att detsamma äfven för framtiden skall bli fullföljdt. Jag tycker emellertid för min del, att det är rätt onödigt att skriva till Kungl. Maj:t och bedja om en sak, som redan af vederbörande myndighet är tillämpad och fortfarande kommer att tillämpas. Att skriva till Kungl. Maj:t i denna sak kan rent af fattas som ett misstroendevotum mot de myndigheter, som själfva slagit in på den väg, hvilken åtminstone enligt mitt förmenande bäst leder till målet.

Det är på dessa grunder, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde

Herr Lindhagen: Saken ligger på det sättet, att det är fullkomligt ostridigt, att staten måste under öfvergångsperioden åtminstone hjälpa till med att skaffa arbetsförtjänst åt dessa människor. Och vidare har det upplysts, att det förr användts ett någorlunda drägligt sätt, men att domänstyrelsen slog in på en annan väg, som icke alls dugde. Dessutom har det nu upplysts, att man i vissa trakter börjat använda ett tredje sätt. Nu säger herr Kronlund, att de utvägar, som motionärerna anvisa, äro icke lämpliga. Men den tredje utväg, som de anvisat, är just den af herr Kronlund förordade, och som det talats om af domänstyrelsen. Det står i motionen, men utskottet lätsas icke om det.

Vidare tror jag, att det nog är så, att det icke endast är på ett sätt man här får hjälpa till, utan att staten får använda sig af många sätt. Att då här fastslå bara en utväg, redan det tror jag kan vara ett misstag. Vid ett sådant förhållande bruka vi ju ganska ofta — och det är väl för dessa människor det riktigaste, och vi hjälpa dem bäst på det sättet — framföra en önskan till Kungl. Maj:t om att på alla olika sätt, som kunna ega rum, tillgodose det kraf som framförts. Det står också i motionen, att man icke bör inskränka sig till vissa sätt att hjälpa dessa människor, utan att man bör använda sig af alla sätt, som kunna finnas vara lämpliga.

Det är ju på begäran af befolkningen däruppe, som motionen framförts. Och det är en stor fråga för dem. De bli så nedstämda, då vi här nere bagatellisera alla sådana här saker och begrava dem i Riksdagen. Jag tycker, man kunde göra åtminstone så mycket för det betryckta folket, att de icke bli besvikna i sin förhoppning, att Riksdagen gör sig solidarisk med dem och för deras kraf till Kungl. Maj:t för närmare öfvervägande. Vi veta

*Angående
förbättring af
den mindre
burgna lapp-
marksbefolk-
ningens in-
komstmöjlig-
heter.
(Forts.)*

Angående
förbättring af
den mindre-
urgna lapp-
markbefolk-
ningens in-
komstmöjlig-
heter.
(Forts.)

ju, huru olika energisk jägeribetjäningen på olika ställen är i detta afseende, och det är ju endast en början gjord på vissa trakter för att tillgodose de i motionen uttalade önskemålen.

Herr Kronlund säger, att det är onödigt att skriva till Kungl. Maj:t i en sådan sak, när det från vederbörande myndigheter sagts, att de skola tänka på saken. Det tycker aldrig herr Kronlund, när det gäller hans egna motioner. Då fordrar han skrivelser, hvilket han däremot aldrig gör, när andras motioner komma till jordbruksutskottet, åtminstone högst sällan. Jag ber, att denna motion liksom herr Kronlunds motioner måtte få föranleda en skrivelse.

Herr Kronlund: Jag ber att få replikera herr Lindhagen med ett par ord. Jag sade icke, att vi icke borde skriva, därför att vederbörande myndigheter tänkte på saken, utan jag upplyste också, herr Lindhagen, om att vederbörande myndigheter äfven sagt, att de tillämpat just denna utväg, och det i ganska vidsträckt grad, så vidsträckt grad, som det varit dem möjligt. Det är en helt annan sak, herr Lindhagen, än att säga, att man skall tänka på saken. Man skall icke vränga ord, när det gäller en saklig diskussion.

Herr Lindhagen: Jag vill gentemot herr Kronlund säga, att denna tanke visserligen tagit sig uttryck i handling här och där; men det är ännu bara en tanke, ty på de flesta platser har det icke ägt rum.

För öfrigt vill jag upplysa herr Kronlund, att detta är antagligen icke det enda sättet att gå tillväga, hvarför det också är oriktigt, att Riksdagen låser fast detta, bara därför att utskottet händelsevis hört, att domänstyrelsen sagt, att den tänker på just denna utväg. Det är då bättre att bifalla motionen, som förordar, att Kungl. Maj:t skall förfara efter lämpligheten öfverallt i orterna och icke bara tillämpa detta sätt, som utskottet förordat.

Ofverläggningen förklarades härmed vara avslutad. Herr vice talmannen gaf propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på bifall till det af herr Hage under öfverläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr vice talmannen sig anse den för-tberörda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som likväl votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Hage under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 94 ja mot 42 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Till afgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 34, i anledning af väckt motion om vissa ändringar i bestämmelserna om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen. *Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen*

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 210, hade herrar *Lindhagen* och *Hage* hemställt, att Riksdagen ville i de år 1909 antagna bestämmelserna om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen besluta ändringar i uti motionen angifna syften eller, om det ej medhunnas, hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag därtill.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af utskottets hemställan anförde

Herr Lindhagen: Den förevarande motionen har vederfarits samma öde som den nästföregående. Det är ett enhälligt utskott, som står bakom utlåtandet, men bakom motionärerna stå oändligt många flera människor, än som det finnes ledamöter af utskottet. Denna motion har icke väckts på en höft, utan den grundar sig på framställningar från en mängd människor, som denna sak rör och hvilka alla hafva de åsikter, som stå i motionen.

Nu gäller denna sak egentligen en nyare fas af kronans kolonisation af sina återstående domäner i Norrland. Förr var det så — och det är närmare utveckladt i motionen — att kronan genom afvittring skänkte bort sina skogar för att de skulle blifva hemman på dem och utan att binda innehafvaren hvarken till person eller egendom. Detta var således fullständig s. k. äganderätt, och följderna kommo i form af bolagens jordförvärf och den s. k. Norrlandsfrågan.

Emellertid har kronan under dessa afvittringar afsatt en myckenhet mark till kronoparker i de två nordligaste länen; man tyckte, då afvittringen kom dit, att det kanske icke vore värdt att göra sig af med allt. Då uppkom särskildt på grund af dessa kronoparkers ofantliga utsträckning oundgängligen den frågan, huruvida icke de som bodde i trakten — den jordlösa befolkningen och barn till hemmansägare, hvars hemman icke kunde delas — skulle

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

kunna få bosätta sig på dessa kronoparker. Kronan måste då taga upp den saken, och då slog man in på, såsom alltid sker i dylika fall, att göra en pendelrörelse. Då det gått galet åt ett håll, så gör man äfven så galet som möjligt åt det andra hållet, och därmed för lagstiftade man i syfte att binda brukarne till person och egendom så mycket som möjligt. Man sade ifrån, att det var egentligen för skogens skull, som de finge bosätta sig där; de skulle hjälpa till att vakta skogen; någon annan uppgift ansåg man icke, att de borde hafva. Men det var tydligt, att skogstorparne icke tyckte om detta. Deras missnöje var så berättigadt, att det nådde fram till Stockholm, och detta missnöje blef permanent.

Dessa skogstorpare hade tillkommit först genom en författning af år 1891. Sedermera måste statsmakterna göra en ändring i bestämmelserna i nämnda författning år 1904, och slutligen blefvo ändringar i författningen vidtagna år 1909. Vid de två ändringarna sades det ifrån i riksdagen, att det icke vore meningen att göra sådana upplåtelser endast för skogens skull, utan det skulle blifva en social fråga, ett led i egnahemsrörelsen. Det skulle göras något för människornas egen skull.

Emellertid satt det gamla skogsintresset fortfarande kvar, och man kunde icke fullt lösgöra sig därifrån. En mängd bestämmelser i de nyare föreskrifterna voro fortfarande bindande, så att brukaren icke ansåg sig som en fri man, och de gamla upplåtelseerna lät man stå kvar obeskurda utan att rätta dem efter de nya tidsförhållandena. Då är det klart, att så länge detta äger rum, missnöjet kommer att fortfares och taga sig uttryck på många sätt, och ett ringa uttryck däraf är det, som kommit till synes i denna motion.

Nu måste jag, då utskottet också hänvisar därtill, beröra ett utlåtande från ett tillfälligt utskott vid denna riksdag. Denna fråga har nämligen äfven blifvit berörd i en motion i denna kammare. Däri begärdes effektiva åtgärder för underlättande af upplåtelse af jordbrukslägenheter på kronans domäner och kronoparkerna i Norrland. Af denna motions motivering framgick, att motionärerna särskildt riktade sig mot den oerhörda långsamhet, hvarmed vederbörande myndigheter skredo till verket vid tillämpningen af 1909 års föreskrifter. Och de göra slutligen en liten erinran om huru många svårigheter, som gjordes vid utbetalande af det kontanta bidrag, som torparne — ja, de kallas nu icke torpare längre utan lägenhetsinnehafvare — skulle hafva, och huru ojämnt detta utbetalande skedde.

Det tillfälliga utskottet infortrade utlåtande från domänstyrelsen, och denna ingick däri på ett bemötande af de skäl, som anfördes i motionen. Dessutom ingick domänstyrelsen på frågan om de upplåtelsevillkor i allmänhet, som skulle gälla enligt 1909 års förordning, och förklarade, att de enligt domänstyrelsens uppfattning

vore i det stora hela utmärkta, och att det icke behöfde göras någon ändring i desamma med något undantag.

Det tillfälliga utskottet hemställde med motionärerna om mera effektiva åtgärder för tillämpning af 1909 års upplåtelseform. Men utskottet förklarade därjämte, att det ville hafva en ändring i praxis, nämligen att det icke skulle vara såsom nu, att vederbörande spekulanter få själfva söka upp sitt jordstykke, och att det sedermera blir en lång skriftväxling, utan utskottet ansåg, att kronan borde på förhand göra i ordning och utstaka sådana områden, så att den saken vore klar, då spekulanterna komme. På det sättet skulle det gå fortare, och utskottet tillstyrkte en skrivelse i det syftet — ett afvikande således där från den af domänstyrelsen uttalade uppfattningen — och detta bifölls af Andra kammaren.

Egentligen skulle dessa båda motioner förts tillsamman och behandlats samtidigt. Men det är oftast så, att med vår arbetsordning det, som hör ihop, går isär, och så har det skett också här.

Skillnaden mellan dessa två motioner är alltså den, att den motion, som kammaren redan bifallit, afsåg en effektivare och snabbare tillämpning af de gällande föreskrifterna, då däremot denna motion just afser åtskilliga ändringar i dessa föreskrifter. Motionerna komplettera således hvarandra. Emellertid har jordbruksutskottet nu yttrat, att utskottet icke hade något att erinra emot en dylik mera omfattande utredning, som skulle afsetts med den förra motionen. Men denna utredning var icke mera omfattande än den, som föreslås i denna motion, utan den sistnämnda utredningen är mera omfattande, än den som föreslogs i den andra motionen. Om man lägger båda motionerna ihop, så får man den fullständiga utredningen. Redan ur den synpunkten vill jag fästa uppmärksamheten på, att då kammaren begärt utredning i det syfte, som den andra motionen förordar, så ligger det bra nära till hands att i det sammanhanget också begära utredning i det syfte, som denna motion afser.

Nu vill jag ju säga, att de villkor, som antogos år 1909, äro i hufvudsak grundade på ett utlåtande, som Norrlandskommittén afgaf 1904, och däraf skulle man kanske kunna tro, att då jag var medlem af kommittén, så skulle jag för tid och evighet vara med på dessa villkor. Men så är icke min ståndpunkt. Frågan låg då i sin linda, och man ansåg villkoren då vara ganska bra. Sedan har dock befunnits att åtskilliga af dessa villkor hade brister, och det är de personer, som skola använda sig af denna lagstiftning, som först upptäckt dessa brister och framkommit med begäran om ändringar.

Nu är enligt befolkningens uppfattning för det första den olägenheten förenad med dessa föreskrifter, att de skola gälla endast för jordbruk med tillräcklig mark. Man har således för det

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Om upplåtelse första för dessa upplåtelser af jordbrukslägenheter föreskrifvit af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen. (Forts.)

en slags besuttenhet. Jägeristaten, som är mycket författningstrogen i detta hänseende, och kanske måste vara det, ser noga till, att denna föreskrift iakttages, hvilket föranleder, att många tycka, att domänstyrelsen, som ju dessutom skall i främsta rummet tänka på skogsvårdens intresse, tolkar ofta författningen i denna del alltför snävt, och att det således egentligen borde, med ett skäligare iakttagande af föreskrifterna, kunna blifva flera upplåtelser.

Men något som man vidare riktar sig emot däruppe alldeles särskildt är, att det finnes en mängd människor, som vilja hafva just en mindre lägenhet eller en tomtmark, men att de icke hafva rättighet att få en sådan.

Nu förhåller det sig så, att domänstyrelsen på grund af sina förvaltningsuppgifter, hvilka innefatta befogenhet för styrelsen att utnyttja kronans egendom på fördelaktigaste sätt, kan upplåta tomtlägenheter och mindre lägenheter än jordbrukslägenheter, men blir det i så fall endast af gunst och nåd. Därför är det ju tydligt, att det icke så ofta förekommer, att dylika lägenheter upplåtas, då ju domänstyrelsen på grund af författningen endast är skyldig att tillhandahålla jordbrukslägenheter, för hvilka dessutom fordras besuttenhet. Jag medgifver dock, att detta är en svår fråga, när man ju skulle kunna i dessa trakter skapa en befolkning, som icke kunde uppehålla sig därstädes. Men de, som bo däruppe, hålla å andra sidan fast vid, att de böra hafva rätt att få skaffa sig en täppa och bygga sig ett hus. Det behöfdes en utredning i denna sak, i hvad mån det kan föreskrivas en skyldighet för domänstyrelsen att inom vissa gränser tillhandahålla mark äfven då den icke afser tillskapandet af ett besutet jordbruk.

På dessa anmärkningar i motionen har utskottet icke svarat ett ord, så att utskottet har tydligen öfverhoppat dem, och det är dock hufvudpunkten i motionen.

Sedermera står det för det andra i de allmänna villkoren, att en förutsättning för upplåtelse är: »att sådant för skogens vård och bevakning finnes vara gagneligt, eller att den jord, hvars upplåtande begäres, är belägen i närheten af odlad bygd eller kommunikationer och hinder från skogsvårdens synpunkt ej möter».

Där se vi således, att när jorden icke ligger i närheten af kommunikationsled eller odlad bygd, får man icke upplåta sådana lägenheter, annat än i fall skogens vård det kräver. Ligger jorden däremot i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled, får den upplåtas utan att skogens vård behöfver det, men med det tillägg, att hinder icke möter från skogsvårdssynpunkt. Det är sålunda klart, att själfva skogsvårdssynpunkten fortfarande spelar in i hög grad. Då de myndigheter, som skola bestämma saken, äro jägmästarne i orten, är det klart, att denna hänsyn till skogen

kommer att spela en mycket dominerande roll och en enligt befolkningens uppfattning alltför stor roll.

Nu har därför också i motionen ifrågasatts, om det icke vore lämpligt att man toge den saken under öfvervägande, huruvida man icke borde tillse, att någon annan myndighet, som icke hör under domänstyrelsen, skulle få sitt finger med härvidlag, en myndighet, som ser saken ur mera social synpunkt. Utskottet säger här — och det är den enda punkten, där motionen får något erkännande — att det icke alltid är så bra, att jägeribetjäningen ensam skall bedöma dessa saker. Men utskottet anser sig dock »med hänsyn till det intima samband, som frågan om upplåtande af dylika lägenheter alltjämt äger med själfva skogsskötseln, icke utan vidare kunna förorda någon inskränkning i de skogförvaltande myndigheternas rätt att besluta i ärenden af nu ifrågavarande art.» Så säger utskottet vidare, att då motionärerna påstå, att afgörandet af alla dessa frågor utan appell är lagd i en enda jägmästares hand, är detta oriktigt, ty vederbörande hafva ju enligt utskottets mening besvärsmätt, men det vet nog utskottet, huru det förhåller sig med denna besvärsmätt. För en fattig arbetare där uppe, som begär att få något af en jägmästare men förvägras detsamma, blir det icke af att besvara sig; det har han icke råd till, och det förstår han sig icke på. »I själfva verket» är han, såsom motionärerna säga, utan möjligheter till appell.

Det är således här två saker, som motionärerna begärt att få undersökta, dels att man skall få odlingslägenheter utan att vara så strängt begränsad af de föreskrifter, som jag läst upp, dels vidare, att man skall taga under öfvervägande, om icke äfven någon annan myndighet kan få ett ord att säga vid bedömandet af dessa saker ur social synpunkt, t. ex. en ortskommitté eller dylikt.

Så är det *en tredje anmärkning*, som motionärerna gjort. De nya villkoren har 1909 års författning underlåtit att tillämpa på äldre upplåtelser af s. k. skogstorp; således, den friare ställning, som lägenhetsinnehafvaren fick genom 1909 års föreskrifter, är icke tillämplig på äldre upplåtelser. Nu har utskottet om denna sak sagt, att motionärerna synas hafva föreställt sig, att upplåtelser äfven nu äga rum enligt de gamla villkoren. Så ha motionärerna icke skrivit, utan vi förstå, att upplåtelser efter 1909 alltid ha skett efter de nya villkoren. Men utskottet säger vidare: »utskottet vill visserligen icke förneka, att en del i de gamla kontrakten intagna bestämmelser kunna synas onödigt stränga och mindre lämpade efter modernerna förhållanden, men då dessa bestämmelser just på grund häraf uteslutits ur de nyare kontrakten och sålunda i allt fall inom en ganska snar framtid komma att helt vara satta ur tillämpning, har utskottet icke funnit de uti förevarande hänseende framställda anmärkningarna vara af beskaffenhet, att föranleda Riksdagens ingripande.» Nu finner man af

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

domänstyrelsens utlåtande, som var bifogadt det tillfälliga utskottets betänkande i detta ärende, att de gamla upplåtelseerna före 1909 i Norrbottens och Västerbottens län uppgingo till 882, under det att de kronatorp, som upplåtits enligt 1909 års föreskrifter, äro mycket färre. För att gifva ett exempel på hvad de gamla bestämmelserna, som gälla dessa 882 lägenheter, innehålla, kan jag nämna, att det står i dessa kontrakt, att om torparen blifvit dömd för svårare brott är han skyldig att flytta från torpet. Likaså kan torparen uppsägas såsom påföljd för ovarsamt handhafvande af eld eller därför, att torparen företager sig annat, som väsentligen strider mot lag eller allmän ordning, eller underlåter att fullgöra åtagna skyldigheter eller ställa sig till efterrättelse gifna föreskrifter. Detta kan väl icke kallas någon tryggad besittningsrätt, och det var ju en sådan rätt, som kronan skulle skaffa dessa nybyggare. Nu är det ett bra hårdt tal af utskottet, då det säger, att dessa bestämmelser inom en ganska snar framtid komma att falla bort. Det är ju 20-åriga upplåtelser, och kontrakt, som äro ingångna före 1909, kunna sålunda löpa ut så sent som 1928. Det är alltså en mycket lång tid för en stor del af dessa 882 familjer att vänta på de nya föreskrifterna. Det kan icke bero annat än på ett förbiseende, att man vid införandet af de nya bestämmelserna lämnade 882 äldre lägenhetsinnehafvare kvar i alla de band, som man ansåg vara fullkomligt olämpliga. Motionärerna hafva ansett, att detta är en blunder i 1909 års föreskrifter, och att detta bör ändras.

Så är det för det fjärde några anmärkningar emot de nyaste villkoren. Jag har specificerat dem i motionen, och de äro icke någon uppfinning af mig, utan de äro skriftligen formulerade i en petition, som jag fått af skogstorpene i Norrbottens län. Jag var däruppe förra sommaren, och jag har varit där förut och rest genom skogarna och sett åtskilliga sådana saker. Detta är i alla fall deras egna önskemål. Nu säger utskottet, att det är så kort tid sedan 1909 års författning kom till stånd. Men då folket i sådana saker upptäcker vissa brister, är det väl bäst att afhjälpa dessa så fort som möjligt. Då Riksdagen 1904 antog nya föreskrifter, dröjde det icke längre än till 1909, innan Riksdagen gjorde om det hela. Om nu Riksdagen skrifer och begär ändring af 1909 års föreskrifter, dröjer det nog minst fulla fem år, innan vi få ändringen. Detta utskottets skäl håller sålunda icke streck.

Dessa torpare hafva vidare uttryckt sig på följande sätt, som jag ber att få fästa uppmärksamheten vid, ty det är ett program, som man måste söka förverkliga. De säga, att »de vilja vara likställda med öfriga bönder på orten, dock med den skillnaden, att nybyggarna icke få rätt att skattelösa jorden, utan grunden förblir i statens ägo». Nu svarar utskottet på detta, att om kronan skall äga jorden, skall man väl binda innehafvarne på något sätt. Det anser utskottet falla af sig själf. Så länge äganderätten till de

upplåtna lägenheterna alltjämt är åt staten bibehållen för tillgodo-
seende af dess intressen såsom jordägare, läser det ej kunna und-
vikas, att staten utöfvar viss kontroll öfver det sätt, hvarpå lägen-
heterna skötas, menar utskottet.

Hvad som skall vinnas med att staten behåller jorden, är dock
att ändamålet upprätthålles för framtiden, men om denna nyttiga sak
skall slå igenom, måste man i alla fall på samma gång ge besitt-
ningshafvaren den mest fullständiga personliga frihet, man kan i
öfrigt tillåta honom. Vi skola nämligen tänka på, att det icke är
staten som öfvervakar, utan att det är ämbetsmännen, och det är
något helt annat än staten. Det är blott en fiktion, då man skrifer,
att det är staten som kontrollerar. Jag vill till jämförelse fram-
hålla tomträten, som afser att skapa något liknande. Med afse-
ende på denna besittningsrätt, har man inom hufvudstadens för-
valtning varit mycket angelägen om att icke inkräkta på besitt-
ningshafvarens frihet. Det har icke fått finnas något, hvarigenom
själfva besittningsrätten skulle anses förverkad, och vidare har
brukaren sin fulla frihet att öfverlåta på andra. Det lägger sig
icke markägaren i.

På väsentligen samma sätt måste det blifva här med jordbruks-
lägenheter. Därför har såsom en bestämd detaljanmärkning af
dessa skogstorpore erinrats, att om de skola öfverlåta lägenheten,
hvad de kalla produkten af sitt arbete, skall nu öfverlåtelsen god-
kännas af domänstyrelsen. Detta anse de som ett obehörigt för-
mynderskap. Med afseende på bönderna i trakten, som fingo sin
jord med full äganderätt, ansåg man sig icke behöfva göra sådana
förbehåll. Med afseende på ifrågavarande lägenheter måste det
endast göras gällande att de lika litet som annan jord numera få
öfverlåtas till bolag och dylika, men att utan vidare granskning få
öfverlåta själfva besittningsrätten till denna jord på sina vederlikar,
det anse brukarne icke böra förmenas dem på något sätt.

Vidare hafva de anmärkt, att de icke få hafva getter. Det
har särskildt framhållits af dem, att det är nödvändigt för befolk-
ningen där uppe, ty geten är fattigmans bästa mjölkdjur. Detta
är en svår fråga från skogsvårdssynpunkt, och utskottet har också
sagt, att något förbud mot att å lägenheten hålla getter icke åter-
finnes i kontrakten. Därmed förhåller det sig så, att för de 882
lägenhetsinnehafvare, som hafva äldre kontrakt, är det uttryckligen
förbjudet att hafva getter, men enligt 1909 års kontraktsbestäm-
melser finnes icke något sådant förbud. Emellertid förekommer
det indirekt äfven där på sådant sätt, att det icke är tillåtet att
bruka bete annat än för hästar och nötkreatur. Alltså äro getter
äfven där uteslutna. Nu anse brukarne, att det är för dem af
största gagn att få hålla getter. Detta är något, som alltid varit
en ganska stor fråga i de nordligare delarne af landet. När norr-
ländska arrendelagen kom till, blef den frågan föremål för votering

*Om upplåtelse
af odlings-
lägenheter å
kronoparker
och öfverlop-
marker inom
de sju nord-
ligaste lanen.
(Forts.)*

*Om upplåtelse
af odlings-
lägenheter å
kronoparker
och öfverlopps-
marker inom
de sju nord-
ligaste länen.
(Forts.)*

här i kammaren, och, såsom jag hört, har det äfven på andra håll varit mycken strid om just denna sak. Nu har utskottet sagt, att det är riktigt, att kronotorparne icke få hålla getter, därför att getterna anses vara i så synnerligen hög grad skadliga för skogen. Men å andra sidan äro getterna i hög grad nyttiga för människorna, och då det gäller, hvad som bör vara för mer, människorna eller skogen och man kan fråga, om man verkligen skall sätta skogens fördelar i främsta rummet och icke alls tänka på människorna. En sådan utgångspunkt anser emellertid jag för min del vara oriktig. Det duger ju icke att endast se saken så och säga, att människorna äro till för trädens skull, då det ju tvärtom förhåller sig så, att träden äro till för människornas skull. Ett närmare öfvervägande kräfvcs.

Det är vidare föreskrifvet, att brandstodsersättning skall upp-
bäras af kronan. Denna ersättning vilja nu kronotorparna själfva
uppbära, men utskottet anser detta vara oriktigt. Detta är en punkt,
som jag icke håller så mycket på, utan det må ju i den delen
vara såsom hittills eller så, att kronan uppbär ifrågavarande er-
sättning.

Vi ha sedan en aktuell fråga, hvilken blifvit så godt som all-
deles förbisedd, nämligen frågan om jakträtten däruppe. Brukarna
vilja nu nödvändigt ha jakträtt på lägenhetsområdet, men enligt
jaktstadgan ha de icke någon sådan rätt, utan denna är förbehållen
Kungl. Maj:t och den högre jägeribetjäningen. Nu är det i de
nya kontrakten föreskrifvet, att brukarna icke ens på sin egen lilla
lägenhet få jaga matnyttigt vildt, och om de jaga där, äro de för-
lustiga sin besittningsrätt. Nu kunna herrarna förstå, hur det ställer
sig däruppe i dessa stora skogar, där det ofta är ondt om mat;
det är ju gifvet, att dessa brukare lätt falla för frestelsen att
jaga på den stora kronoparken för att skaffa sig hvad de behöfva
till husbehof, och jag tror äfven, att de ofta göra det, såvida icke
jägmästaren är i närheten; men om de blifva upptäckta, riskera
de sin lägenhet. Jag anser icke, att detta är riktigt, utan enligt
min mening bör staten kunna tillåta dessa pionjärer däruppe i det
kalla klimatet att skaffa sig något bidrag till sitt hushåll genom
att jaga för eget behof matnyttigt vildt på kronoparken. Det är
klart, att en ändring bör ske i detta fall och ändringen bör gå ut
på, att brukarna få sådan jakträtt, som föreslås i motionen.

Jag anser det vidare icke vara annat än riktigt, att brukarna
få rättighet att fiska inom kronoparkens område. Nu säges det
härom i kontrakten, att ifall brukarna olagligen fiska, förlora de
hela sin besittningsrätt. Emellertid är frågan, om hvem som har
rätt att fiska å kronoparker, ännu sväfvande, och man har ännu
icke vågat röra vid den saken. Det är nog så, att brukarna icke
ha rätt till dyligt fiske, men de tro dock alla, att de ha en sådan
rätt, och man tolererar tills vidare att de bedrifva detta fiske. Där-

för framstår icke för dem fiskerätten såsom något kraf. Men om någon jurist skulle hitta på, att deras fiske är olagligt, och om detta skulle blifva fastslaget, skulle detta för brukarna kunna medföra men. Detta är en fråga, som motionärerna likaledes velat hafva klargjord.

Vidare står det i kontrakten, att brukaren icke får hos sig hysa obehöriga eller vanfrejdade personer. Om han vägrar att på tillsägelse aflägsna sådana personer, så mister han sin besittningsrätt. Nu mena brukarne, att jägmästaren icke bör ha rätt att lägga sig i, hvilka personer som de hysa i sitt hus; bonden bredvid får ju ha hvilken som helst i sin byggnad, men i brukarnas kontrakt står att de icke få hysa någon obehörig. Nu är det visserligen så, att det förekommer nog ytterst sällan, att denna bestämmelse tillämpas, men det måste ju alltid kännas obehagligt, att det skall vara kontraktsbrott, så snart som man har i sitt hus personer, som icke tillhöra familjen; detta blir för brukarna en än vidrigare bestämmelse. Den norrländska arrendelagen är i detta afseende icke alls så sträng mot arrendatorerna, som hvad kronan här är emot sina brukare. I nämnda lag heter det nämligen härom, att arrenderätten vare förverkad och jordägaren förty berättigad uppsäga aftalet, om arrendator å fastigheten för eller tillåter andra föra ett lastbart eller lösaktigt lefverne, så att egendomen däraf varder beryktad. Kronotorparne kunna väl få komma i samma ställning i detta afseende åtminstone som bolagsarrendatorerna.

Till skillnad från det föregående här, nyss föredragna betänkandet finnes i detta utlåtande knappast ett enda uttryck af medkänsla med dem, det här gäller, och det göres knappast något erkännande af riktigheten utaf hvad motionärerna anmärkt. Den af dessa brukare, som framförde petitionen till mig, yttrade bland annat: Vi ha så oerhördt hårdt lif där uppe och vi måste dessutom stå på tå för jägmästarna både för det ena och det andra, och det är en allmän åsikt bland oss, att om vi icke hade våra familjer och vore så fattiga, skulle vi absolut emigrera till Amerika, men vi äro nu bundna vid torfvan och vid de fattiga förhållandena däruppe. Jag vill säga, att om de få läsa detta utskottsbetänkande, kommer sannerligen icke deras emigrationslust att blifva mindre, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag tror, att jag gör både kammaren och herr Lindhagen den största tjänsten, om jag fattar mig kort och endast hänvisar till den fullständiga motivering, som jordbruksutskottet har bestått denna motion. Vi ha där punkt för punkt upptagit hvarje sak, hvarom motionärerna framställt något yrkande eller något önskemål i sin motion, så att såvidt jag kan finna, har verkliga motionen rönt en mycket välvillig behandling inom utskottet. Jag tror mig kunna säga, att utskottets ledamöter

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.

ömma lika mycket för dessa torpare, som hvad herr Lindhagen och hans medmotionär göra.

Motionärerna påyrka här en ändring i 1909 års författning i detta ämne, men motionärernas anmärkningar rikta sig, såvidt jag kan finna, egentligen mot det gamla upplåtelsesätet. Herr Lindhagen riktade sig i sitt anförande mot det gamla upplåtelsesätet och på samma gång gjorde han sig liksom motionärerna skyldig till en del misstag. Utskottet har nu, såsom hr Lindhagen framhållit, gifvit flera erkännanden, i det att utskottet sagt, att det kanske icke är så bra, som det för närvarande är ställdt. Så t. ex. har utskottet beträffande uppsikten öfver dessa kronotorpare, i hvilket afseende motionärerna önska att få en slags socialstyrelse, för sin del erkänt, att jägmästarna kanske icke äro de allra lämpligaste för handhafvandet af denna angelägenhet. Jag hemställer likväl till herrarna, om man verkligen bör inrätta någon särskild inspektion öfver dessa torpare och om icke detta ändå skulle kosta alltför mycket penningar. Bör man icke låta jägmästarna, som ju i alla fall skola vara där uppe, utöfva denna inspektion öfver, huru torparne sköta sina torp? De nya upplåtelsekontrakten äro icke heller så synnerligen hårda, som motionären herr Lindhagen sökt göra gällande. Utskottet har, som sagdt, i hvarje punkt npptagit motionärernas framställning, och det tjänar ingenting till, att jag upp-repar, hvad utskottet därom har sagt, ty jag är öfvertygad om, att herrarna själfva ha läst utlåtandet.

(Forts.)

Jag vill endast återropa en sak. Det heter på ett ställe i utskottets utlåtande sålunda: »Beträffande anmärkningen angående de ifrån och med sextonde besittningsåret från lägenheterna utgående afgifterna vill utskottet meddela, att domänstyrelsen, som funnit dessa afgifter stundom komma att uppgå till belopp af den storlek, att lägenhetsinnehafvarne icke utan stor svårighet skulle kunna utgöra dem, i underdånig skrifvelse den 13 juni 1911 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om vidtagande af ändring i de i detta hänseende gällande bestämmelser». Torparne skulle alltså få billigare villkor efter det sextonde året; dessförinnan få de ju bo fritt på torpen. Om herr Lindhagen vill göra gällande, hvad han själf yttrade i sitt anförande, då han frågade, om vi trodde, att han för tid och evighet skulle stå för förslag, som han en gång framställt — om alltså herr Lindhagen vill gå ifrån sina teorier, hvilka jag tycker, att han håller alltför hårdt på, och gå öfver till den åskådning, som jag och många med mig omfatta, så skulle nästan alla dessa olägenheter, hvarom han talar, och hvilka, jag medger det, i många fall äro verkliga olägenheter, icke komma att längre drabba dessa personer. Jag menar, att om herr Lindhagen vill vara med om att sträfva för att dessa brukare finge blifva själfständiga jordägare, då tror jag, att vi skulle kunna få denna sociala fråga löst i nu förevarande afseende. Då skulle de icke behöfva gå och buga för

jägmästaren eller för någon social styrelse eller hvad man nu söker att skaffa däruppe, utan de skulle då verkligen blifva själfständiga. Jag medgifver, att det är mycket hårdt, att de nu icke skola få jaga på den mark, som de i öfrigt disponera, men man har ju i detta fall att följa bestämmelserna i gällande jaktstadga, och dem känner herr Lindhagen till lika bra som jag. Det finnes emellertid öfverloppsmarker däruppe af mycket stor omfattning, där hvarje svensk medborgare får fritt jaga, så att dessa brukare äro icke så trängda i alla stycken, som herr Lindhagen vill göra gällande.

Herr Lindhagen framhöll särskildt bestämmelsen om förbud för kronotorparna att hos sig hysa obehöriga eller vanfrejdade personer. Jag kan för min del icke förstå, att denna bestämmelse är så synnerligen hård. Den innebär ju ingenting annat, än att de, först sedan de blifvit tillsagda att afhysa dylika personer, men ändock hysa dem, ha förverkat arrenderätten. Men det kan icke påvisas ett enda fall, där en lägenhetsinnehafvare måst lämna lägenheten på den grund att han inhyst sådana personer, som här afses. Jag tror för öfrigt icke, att man kan påstå, att dessa lägenhetsinnehafvare äro så pass dåliga, att de verkligen vilja inhysa dylika personer, men då finnes det väl icke heller någon anledning att göra någon ändring i detta afseende.

Att åverkan eller oloflig jakt och fiske medför förlust af brukningsrätten står, såsom motionärerna också påpekat, i full öfverensstämmelse med allmänna arrendelagens föreskrifter och är sålunda icke ägnadt att försätta kronotorparna i sämre ställning än andra arrendatorer.

Det synes mig, som om man skulle kunna råda bot på olägenheterna i detta fall, om man blott ville slå in på en annan bog. Då vi nu vilja gå dessa personers önskingar tillmötes, står det kanske ändå icke någon annan väg öfrig än att göra så många som möjligt af dem till själfägande. Nu vet jag dock, att somliga af dem icke kunna blifva själfägande, och för sådana fall måste man söka finna lämpliga former för en tryggad besittningsrätt, och i det afseendet äro herr Lindhagen och jag eniga, ehuru vi dock icke få vara blinda för den svaghet, som vidlåder detta upplåtelseinstitut. Men dessa olägenheter, som herr Lindhagen och hans medmotionär här påpekat och hvilka jag villigt erkänner äfven förefinnas, tror jag, som sagdt, knappast kunna afhjälpas på annat sätt, än att dessa brukare få en friare dispositionsrätt till lägenheterna, än hvad de för närvarande ha.

Herr Lindhagen sade, att utskottet icke behjärtat det förslag, som blifvit framställt af motionärerna. Jag tror dock, att samtliga de af kammarens ledamöter, som ha läst utskottets utlåtande — och det är jag öfvertygad om, att alla ha gjort — finna att denna herr Lindhagens anmärkning icke är grundad. Utskottet har upptagit hvarje punkt och sökt så godt det kunnat klargöra saken.

Om upplåtelse af odlingslägenheter i kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Om upplåtelse af odlings-lügenheter å kronoparker och öfverlopps- marker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Vi ha gjort erkännanden, där vi ansett oss kunna göra sådana, men där vi funnit, att anmärkningarna egentligen riktat sig mot äldre författningar, som icke vidare komma till tillämpning, ha vi icke kunnat gå med på motionärernas framställning. Huru lifligt jag än behjartar den ställning, i hvilken dessa brukare kommit på grund af den upplåtelseform med afseende å jorden, som man för närvarande har, kan jag dock icke finna annat, än att vi nu måste bifalla utskottets förevarande hemställan, till hvilken jag alltså, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Herr Torgén: Vi hörde här den siste ärade talaren yttra, att han för sin del mycket uppmärksammade det behjartansvärda i denna motion. Jag har emellertid icke i likhet med honom kunnat finna, att utskottet visat några ömmande känslor för dessa personer, som det här gäller. Den siste ärade talaren sade, att utskottet punkt för punkt behandlat motionärernas förslag. Jag har nu roat mig med att se efter, huru detta gått till, och finner att om än punkterna berörts har dock ingen punkt blifvit i sak motbevisad.

Hvad som här egentligen är hufvudfrågan är väl, huruvida det skall vara tillåtet för domänstyrelsen att på sätt och vis suspendera allmän lag och dess föreskrifter, om det skall vara tillåtet för den eller under den stående tjänstemän att föreskrifva för dessa brukare något annat, än hvad allmän lag stadgar. Nu är det nämligen ett faktum, att 1909 års författning i detta ämne har helt andra föreskrifter, än hvad som stadgas i de gamla kontrakten. Det synes mig, som om det häri kvarstode en orättvisa mot de innehafvare, som dessförinnan uppgjort sina kontrakt. Jag vill konstatera, att det i verkligheten finnes sådana kontraktsinnehafvare och att de således icke existera blott i teorien. Det är nämligen öfver 800 brukare, som ha betydligt strängare villkor i sina kontrakt, än hvad de egentligen borde ha enligt 1909 års författning. Då nu äfven utskottet, såvidt jag kan finna, erkänner, att dessa gamla villkor äro onödigt stränga, skulle man ju kunna tycka, att utskottet hade bort vara med om att hemställa om en ändring i detta fall. Utskottet säger sig ha punkt för punkt behandlat motionärernas förslag, men i denna första punkt kvarstår orättvisan, och utskottet har icke velat vara med om att få bort den.

Vi skola sedan fortsätta och se, huru det är ställt med jaktförhållandena. Låt vara, att dessa kanske icke äro så svåra, men ett faktum är dock, att bestämmelserna i detta hänseende skulle kunna utnyttjas för att finna anledning att få bort en misshaglig brukare. Det är därför olämpligt att ha kvar dessa bestämmelser, eller åtminstone borde denna makt läggas i en hand, som kanske icke vore fullt så enväldig. Utskottet säger nu, att det har bemött motionärerna äfven i den punkten, och det har åberopats, att bru-

karna ju ha besvärsmätt. Men huru förhåller det sig med den saken? Ja, jag ber att därvidlag få instämma med herr Lindhagen, då han säger, att denna rätt är fullständigt illusorisk. Då jägmästaren sagt sitt ord och öfverjägmästaren sagt sitt, så dömer nog icke domänstyrelsen på andra grunder, och brukaren får icke rätten på sin sida äfven om rätten bort vara hans.

Vi ha sedan frågan om brukarens ställning i egenskap af att vara både skogstjänsteman och jordbrukare. Det ligger väl här närmast till hands att tänka sig, att dessa brukare skulle mera vara jordbrukare, och detta öfverensstämmer nog också med den senare tolkningen i detta fall. Men när nu all kontroll öfver dem är lagd under skogsvårdsstyrelsen och dess tjänstemän, är det fara värdt, att icke jordbruksintressets synpunkter här skola komma till sin rätt, ty sällan har skogsintresset, när det mött jordbruksintresset, visat någon förståelse för det senare, och på samma sätt kommer det nog säkerligen att ske äfven här. Den punkten har vid bemötandet från utskottets sida helt och hållet kvarstått oförändrad. Det skulle kanske icke varit så alldeles utan sitt gagn, om man försökt att få bort denna kontroll ifrån skogsintresset. Det intresse, som här beröres, är ju jordbrukets, och då bör väl kontrollen egentligen tillkomma andra personer.

Vi ha vidare en annan punkt, en mycken liten punkt, som också är bemött, säger herr Persson i Tällberg. Jag syftar här på förbudet för brukaren att hålla getter å lägenheten. Utskottet har här ställt sig afvisande, och detta på den grund, att getter anses i så hög grad skadliga för skogen. Det har dock icke förbragts något bevis för, att så är förhållandet, men ett faktum är att brukaren icke får hålla några getter. Nu är det emellertid så, att brukarna själfva vilja och behöfva ha getter och anse dem nyttiga, och jag kan nämna att samma uppfattning helt nyligen gjorde sig gällande inom Jämtlands läns hushållningssällskap. Frågan därom var före vid hushållningssällskapets sammanträde näst föregående vecka, och hushållningssällskapet beslöt på detta sitt sammanträde, som var ovanligt talrikt besökt, att enhälligt uttala sig för afstyrende å af skogsvårdsstyrelsen påyrkad betesförbud för getter och får. Samma förhållanden, som råda i Jämtland, föreligga ju äfven beträffande de öfre länen, och det är icke alls bevisadt, det ber jag att för min del få säga, att getterna göra den skada, som berättigar till förbud för att hålla sådana, i jämförelse med den nytta, som brukaren i verkligheten har af dem. Att, såsom utskottet gör, säga, att man här bevisar punkt för punkt, är icke rätt. Man har endast på detta sätt anmärkt punkt för punkt, men man har ingenting bevisat, synes det mig.

Vidare tyckes utskottet ha erkänt — det »förnekar» icke, såsom det säger — att i de gamla kontrakten finnas intagna bestämmelser, som synas onödigt stränga. Det är den enda punkt,

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronparker och öfverloypsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

där jag finner, att utskottet ger ett erkännande åt motionärerna. När nu utskottet finner dessa villkor onödigt stränga, hvarför vill det då icke vara med om att försöka likställa dessa brukare, som ha gamla kontrakt, upprättade före 1909, med öfriga brukare, som ha kontrakt enligt 1909 års författning?

Jag ber, herr talman, att få sluta med att anföra hvad utskottet själfvt säger på ett ställe i utlåtandet. Utskottet förklarar nämligen där, att »staten har härvidlag endast att tillse, att dessa band icke må blifva mera tryckande, än nödvändigtvis kräfves». Detta är utskottets egna ord, och man skulle med anledning af dem kunna tro, att utskottet i likhet med mig skulle finna sig föranlåtet att hemställa om bifall till motionen, hvilket jag nu, herr talman, ber att få göra.

Häruti instämde herrar *Wikström* och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Lindhagen: Jag ber endast att i korthet åter få erinra om, att motionen rör fyra olika saker. För det första begäres en utredning om, huruvida det icke genom föreskrifter af Riksdagen skulle kunna tillåtas befolkningen däruppe i de nordliga länen att få mark, äfven om icke villkoren för att vara besuten jordbrukare fyllas. Detta är ju en mycket stor fråga, som ännu icke är utredd. Denna punkt har icke blifvit af utskottet bemött, utan den tyckes utskottet ha tappat bort. Den andra punkten af motionen afser att få till stånd en undersökning, huruvida man icke kunde medgifva upplåtelse af jordbrukslägenhet äfven annorstädes än i närheten af odlad bygd och vid kommunikationer, att man alltså icke skulle taga så stor hänsyn till skogsvårdsintresset. Den tredje punkten afser, att de lindrigare villkor, som stadgades år 1909, skulle blifva gällande äfven för de äldre upplåtelserna, och den fjärde punkten upptager de detaljmärkningar mot 1909 års föreskrifter, som framstälts af brukarna.

Nu glömde jag, när jag sist hade ordet, att motionens kläm är formulerad så, att motionärerna där begärt, att Riksdagen skulle omedelbart antaga nya bestämmelser eller också, om det ej medhinner, hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag därtill. Då jag nu rimligtvis icke kan begära, att kammaren skall utan vidare antaga dessa nya bestämmelser, så formulerade som de nu blifvit i motionen, ber jag att få ändra yrkandet därhän, att jag hemställer, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka, huruvida och i hvad mån nu gällande bestämmelser om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen behöfva ändras, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Gentemot herr Daniel Persson vill jag erkänna att, fränsedt

den första punkten i motionen, utskottet har punkt för punkt bemött motionärernas förslag, men på det sätt, att utskottet afvisat hvarje framställning i de afseenden, som af motionärerna framhållits.

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.
(Forts.)

Herr Kronlund: Herr vice talman, mina herrar! Skogstorparinstitutionen, som inrättades genom kungl. kungörelser af åren 1891 och 1904, afsåg ursprungligen att tillskapa en befolkning där uppe på kronoparkerna, som skulle kunna vara till hands för bevakandet och vårdandet af dessa kronoparker och kronans skogar i allmänhet. Sedermera utvecklades denna skogstorparinstitution genom bestämmelserna af år 1909 därhän, att denna institution skulle befordra egnahemsverksamheten uppe i Norrland genom att bereda tillfälle till bostättning å kronoparkerna däruppe för den jordbrukande befolkningen. Det är denna dualism i hela skogstorparinstitutionen, som enligt mitt förmenande är anledningen till det mycket stora missnöje, som förefinnes mot dessa bestämmelser. Jag har nämligen den erfarenheten från Norrland, att skogstorparna på många ställen äro mycket missbelättna med sin ställning. Om man emellertid fasthåller vid, att skogstorparinstitutionen äfven skall ha till uppgift att bereda vård och bevakning af kronans skogar däruppe i de norrländska länen, måste naturligtvis upplåtelse af jord ske på mycket strängare villkor och personerna, som få sådan upplåtelse, måste vara underkastade mycket större kontroll, än om skogstorparinstitutionen skulle afse endast att befordra egnahemsverksamheten. De egna hem, som skapas där uppe på kronans odlingsbara mark o. dyl., behöfva gifvetvis icke kontroll från statsmyndigheternas sida på samma ingående sätt, och där behöfva icke göras de stora inskränkningar, som nu finnas i de för skogstorparna gällande föreskrifterna. Om således herr Lindhagen och hans medmotionär hade lagt sitt förslag så, att de velat omskapa hela skogstorparinstitutionen och låtit domänstyrelsen få, hvad den vill, nämligen en bevakning för kronans skogar, hvaröfver sedan jägmästarne finge utöfva den kontroll, som är nödvändig, och vidare låtit uppsikten öfver hela egnahemsverksamheten där uppe på kronans odlingsbara mark tillkomma en annan myndighet, en jordbrukskunnig sådan däruppe i länet, skulle jag alldeles gifvet ha varit med om att tillstyrka herrar Lindhagens och Hages motion. Men i den form och med den affattning, som motionen nu fått, har jag icke ansett, att det förefanns någon utväg att lägga om frågan på detta principiella sätt och däraf göra någonting.

Herrar Lindhagens och Hages motion har i hufvudsak riktats mot de detaljbestämmelser, som finnas i 1909 års författning. Dessa detaljbestämmelser äro, enligt mitt förmenande, nödvändiga, när det gäller bevakningen och vården af kronans skogar, men de äro i ganska hög grad olämpliga, när det är fråga om egnahemsverksamhet. Låt om oss närmare skärskåda dessa bestämmelser! Herr

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen.

(Forts.)

Lindhagen anmärkte därpå, att öfverlåtelser icke få ske utan domänstyrelsens och jägmästarens tillåtelse. Ja, det är en alldeles nödvändig bestämmelse, så snart det är fråga om sådana skogstorpäre, som skola handhafva vården och bevakningen af kronans skogar, men den är i högsta grad onödig, när det gäller egnahemsverksamheten. En annan bestämmelse, nämligen bestämmelsen om att skogstorparna icke få hos sig inhysa främmande personer, är likaledes nödvändig för det fall, att det gäller skogens vård. De forstliga myndigheterna kunna icke med tanke på statens bästa tillåta dessa skogstorpäre eller skogsvaktare att inhysa hvilka personer som helst, äfven vanfrijdade personer, ty därigenom kan staten befara, att det skulle uppfostras personer, som icke äro lämpliga att bo midt uti kronans parker.

Så anmärkte herr Lindhagen, att jakten är förbjuden. Ja, det är visserligen sant, men det kan icke ändras genom en bestämmelse, som rör en ändring af 1909 års förordning, utan det är en bestämmelse, som angår jaktstadgan och skall behandlas i den ordning, som gäller för denna.

Den misstämning, som gör sig gällande från skogstorparnas sida, rör sig hufvudsakligen därom, att de äro underkastade jägmästarens inspektion och bestämmanderätt, och jägmästaren är naturligtvis inte den lämpligaste personen, då det gäller upplåtelse af odlingslägenheter, egnahemslägenheter, ty han ser frågan hufvudsakligen från forstlig synpunkt och har icke de vidsynta synpunkter på saken, som fordras, när det gäller egnahemsverksamheten däruppe i Norrland.

Det är på grund af detta principiella skäl, som jag ställt mig afvisande mot motionen. Jag skulle mycket gärna ha biträdt motionen, om herr Lindhagen lagt om den på det sätt, som åtminstone jag anser, att motionen bort läggas. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Malmö: Herr talman! Jag behöfver endast säga några få ord, sedan herr Kronlund yttrat en del af hvad jag ville säga. Det är här icke fråga om odlingslägenheter för att bereda en del af befolkningen möjlighet att lefva på jordbruk. Den förordning, det är fråga om att ändra, den rör skogstorpren, tillkounna i skogsvårdens intresse för att man skall ha någon möjlighet att sköta och skydda statens stora skogar. Detta var omöjligt att göra på de gamla villkoren. Staten lämnar nu jorden, fritt virke samt 750 kronor och därtill upplåtelse utan afgift under femton år. Det är något annat det än de bildningar af egnahem, som pågå på andra platser i vårt land och som afse att tjäna andra syften, att skapa jordbruk, som det är möjligt att existera på. För min del håller jag före, att på ett flertal områden af statens skogsdomäner i norra Sverige skulle det icke vara rätt af Riksdagen att uppmuntra

upptagandet af odlingslägenheter, ty det blefve, såsom vi nyss finga höra under det föregående ärendets behandling, så, att det behöfdes statens hjälp åt dessa under olika former. När man skall bedöma en sådan fråga som den föreliggande, bör man först afgöra, om det för dessa människor är möjligt att existera på hvad staten lämnar eller om icke staten måste lämna mera understöd, så att det blir en betydande utgift för staten? Och dock blir det ändå ett elände för människorna däruppe. Ser man saken från denna utgångspunkt, tror jag, att man icke blir så entusiastisk för att man skall hafva odlingslägenheter på kronoskogarna i Norrland eller Lappmarken. Då bör det vara skogsintresset, som blir af betydelse, och det kräfer att det finnes folk att sköta skogen så bra som möjligt, och det är hänsynen till skogen som blir det afgörande. Dessa torpare få lof att arbeta på skogen och få betaldt för det, under det att de förut hade dagsverksskyldighet.

Jag håller före, att det icke är rätt att jämföra tomträttsinstitutet och dess användning i Stockholms närhet och förstäder med denna sak. Då herr Lindhagen gör en sådan jämförelse, kommer den att halta högst väsentligt.

För mitt vidkommande, kan jag säga, såsom den siste talaren sade, att hade det här varit fråga om, att lägga om den hittills gällande författningen och utbryta alla odlingsbara lägenheter i de delar af kronoparkerna däruppe, där odling af jord betalar sig och där människorna kunna lefva på jordbruket med stöd af skogshushållning och annat arbete, då hade jag för min del ansett, att ett sådant förslag varit både väl befogadt och värdt att bifallas. Det finnes ju sådana trakter. Men när det nu föreslås att ändra författningen rörande dessa skogstorpere i de nordligaste länen och således lägga en annan basis för upplåtelserna och därvid icke taga den hänsyn till skogsintresset, som synes mig rätt och nödvändigt att taga, kan jag icke vara med om ett bifall till motionen. Däremot skulle jag gärna vara med om saken, när folk verkligen tror sig ha jordbruksodlingsmöjligheter i Norrland och om det gäller de trakter, som ligga i närheten af kommunikationer och större samhällen. Så låg emellertid icke saken i motionen, och det var icke möjligt i utskottet att lägga den så, hvilket gjorde, att jag ansåg mig böra biträda det beslut, hvartill utskottet kommit, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren har alldeles missuppfattat denna fråga. Det är visserligen så, att man började anlägga skogstorp, som endast skulle tjäna skogsvården, men den utgångspunkten har man sedan alldeles öfvergifvit. Man står icke längre på den grundsatsen, så att om den siste talaren vill göra det gällande, för han oss tillbaka till år 1891 och till en ståndpunkt, som vi

Om upplåtelse af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker inom de sju nordligaste länen
(Forts.)

Om upplåtelse
af odlings-
lägenheter å
kronoparker
och öfverlopps-
marker inom
de sju nord-
ligaste länen.
(Forts.)

länge sedan öfvergifvit. Det står också uttryckligen i motionen, om herr Nils Persson vill läsa det, att den ändring, som skedde år 1904, motiverades på följande sätt: att »systemet med skogstorp förlorade sin ursprungliga karaktär, nämligen den med torpinnehafvet förbundna arbetskyldigheten i förhållande till kronan, och bereddes torparen dels större frihet att ordna för sig, på sätt han funne fördelaktigast, och dels en friare och mera tilltalande ställning inför den allmänna uppfattningen». Således redan år 1904 hade man i hufvudsak kastat begreppet skogstorp öfver bord, men år 1909 gick man ännu längre, ty då sade statsutskottet följande: 1909 års föreskrifter äro »af sådan räckvidd, att de då ifrågasatta jordupplåtelserna å kronans mark nästan uteslutande kunde betraktas såsom ett led af den för närvarande lifligt pågående egna-hemsrörelsen». Således hela förslaget, hela debatten, hela opinionen gick ut på att man skulle kasta öfver bord den ståndpunkt, som den siste talaren tror, att författningen fortfarande hvilat på. Men jag kan knappt klandra den siste talaren därför, ty om jag fick skriva en grundlag, så skulle jag i den nästan vilja införa, att i frågor, som röra öfversta Norrland, borde inga skåningar få besluta i riksdagen. Det är nämligen så, att afståndet från Skåne till öfversta Norrland är så oerhördt stort, att man knappast kan begära, att den skåning, som icke varit där uppe och sett särskildt på förhållandena, skall kunna se saken ur de människors synpunkt, som det här är fråga om. Men jag kan försäkra herr Nils Persson, som ju dock har en mänsklig uppfattning i allmänhet, att om han reserverat sig till förmån för dessa människor, så skulle de verkligen tycka, att Skåne för en gång hedrat sig.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det af herr Lindhagen under öfverläggningen senast framställda yrkandet; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Lindhagen under öfverläggningen senast framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 104 ja mot 42 nej; och hade kammaren sålunda bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Vidare fanns å föredragningslistan upptaget Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphäfvande eller suspension af vaccinationstvånget.

*Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 235, som hänvisats till behandling af dess andra tillfälliga utskott, hade herr *Forssell* hemställt, att Riksdagen ville besluta att ingå till Kungl. Maj:t med framställning i syfte att det i Kungl. Maj:ts reglemente för skyddskoppypningen i riket af 29 september 1853 gifna åläggandet för föräldrar och målsmän att inom viss tid låta vaccinera sina barn måtte upphävas eller — om detta nu ej skulle kunna ske — att den nämnda tvångsbestämmelsen måtte suspenderas, intill dess den pågående utredningen framlagts och ledt till resultat.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta därom, att den af 1908 års Riksdag begärda utredningen af vaccinationsfrågan måtte slutföras så tidigt, att nya bestämmelser i ämnet kunde om möjligt under nästkommande år utfärdas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnade herr vice talmannen ordet till

Herr Vahlquist, som yttrade: Herr talman! Jag skall icke ingå på vaccinationsfrågan i och för sig, men jag vill hemställa till kammarens ledamöter, huruvida det verkligen kan vara lämpligt att ånyo besvara Kungl. Maj:t med en skrifvelse i denna fråga, då ju Kungl. Maj:t så sent som 1908 fick en sådan. Af utskottets betänkande finna vi dessutom, att medicinalstyrelsen fått frågan i sin hand, och att utredning till och med redan är planlagd och påbörjad. Jag tycker det borde kunna lugna äfven motionären, sedan man fått denna upplysning från medicinalstyrelsen. Jag skulle därför helst se, att kammaren helt enkelt gjorde så, som medkammaren redan gjort, nämligen afslå motionen. Som jag sagt, jag anser det vara onödigt att skriva till Kungl. Maj:t ånyo, och jag ingår icke på själfva vaccinationsfrågan, då den frågan så grundligt genomdebatterades år 1908. Det är således, herr talman, ur rent formella synpunkter, som jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Härefter anförde

Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Jag skall följa det goda föredöme, som gafs af den föregående ärade talaren, då han icke yttrade mer än några få ord i saken.

Jag har icke kunnat för min del följa dem af mina partivänner, som i denna sak velat gå så långt, som utskottet vill göra, då jag tror, att de därvid knappast befinna sig inne på en riktig väg. Jag syftar därmed icke egentligen mot utskottets kläm, ehuru äfven mot den kan vara ett och annat att erinra. Men dess hufvudsakliga innehåll går ju ändå endast ut på ett påskyndande af det kommittéarbete, som redan är påbörjadt, och mot det kan man ju icke i sak ha något att invända. Däremot förundrar det mig, att alla utskottets ledamöter kunnat ena sig om en sådan motivering, som här föreligger. Ty jag kan omöjligt läsa den på annat sätt, än att utskottet menar, att vi i denna fråga skulle stå endast inför alternativen att, på de olika vägar som man kan välja emellan, i mycket hög grad inskränka det skydd, som vaccinationen i alla fall gifver mot den hemska sjukdomen.

Om man ser på utskottets egentliga yttrande på sidan 4 i utlåtandet, sedan det förut redogjorts för den historiska gången af dessa saker, så säger utskottet där, att »vaccinationsfrågan torde enligt utskottets förmenande kunna lösas på flera olika sätt». Och så redogöres för de olika metoder, hvarigenom det skulle bli möjligt för folk att undgå vaccinationstvånget. Jag tror, att detta är ett synnerligen ensidigt sätt, mildast taladt, att se på denna fråga, och det förundrar mig något, att icke utskottet räknat med en lösning, som väl också är möjlig, nämligen att i hufvudsak bibehålla vaccinationstvånget, äfven om man finner omständigheterna påkalla, att det vidtages särskilda åtgärder för de samvetsömma på denna punkt, liksom man ju allmänt är ense om, att vissa åtgärder böra vidtagas för att minska samvetstvånget exempelvis hos värnpliktsvägrarna. Det är verkligen rätt många likheter mellan dessa båda arter af personer, som opponera sig mot en samhällelig åtgärd. De göra detta af hänsyn till egen personlig öfvertygelse, men taga därvid mycket ringa eller ingen hänsyn till de kraf, som samhället, d. v. s. deras öfriga medmänniskor i samhället, måste ställa på en viss grad af solidaritet hos dem, i ena fallet i den gemensamma kampen, då landets existens, dess frihet och sjalständighet äro hotade, i det andra fallet, då landets befolkning blir hotad af en inbrytande epidemi. De offra dessa solidaritetens synpunkter för sin enskilda öfvertygelse. Jag vill icke döma dem, som så göra, men det är klart, att samhället endast med mycken försiktighet bör öppna dörrarna för denna frihet för den enskilde att visa sig osolidarisk med samhället.

Genom detta uttalande i motiveringen, som jag här påpekat, och likaså genom det uttalande, som göres i slutet af betänkandet därom, att vid utredningsarbetet skilda meningar rörande vaccina-

tionsfrågan böra blifva representerade — ett uttalande, som icke på något sätt är kompletteradt med den uttalade meningen, att naturligtvis i så fall ändå icke sakkunskapen bör på något sätt eftergivas — har utskottet efter min mening ställt sig på en ståndpunkt, som knappast är hållbar.

*Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.
(Forts.)*

Då jag tror, att ett rent afslag kunde missförstås, så skulle jag därför för min del kunna komma till det slutet att yrka bifall till utskottets kläm med uteslutande af motiveringen. På det sättet gör kammaren en opinionsyttring för påskyndande af den utredning, som pågår. Den gör det då utan att göra sig solidarisk med den ena eller andra meningen, och utan att föregripa resultatet af den pågående utredningen. Och det är väl just dit, som vi böra komma. Vi göra således då ett uttalande, som helt visst icke är utan sin betydelse, sedan nu Första kammaren afslagit det hela. Det blir en påtryckning till påskyndande af denna sak, men vi binda icke våra händer för framtiden. Därför skall jag, herr talman, tillåta mig att göra det yrkande, som jag nyss antydde.

Herrar *Wallin, Berg* i Staby och *Jansson* i Djursåtra instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman! Jag trodde, att någon från utskottet skulle uppträda och yrka bifall till utskottets hemställan. Men då klubban höll på att falla, vill jag, eftersom jag varit med om att instämma i motionens syfte, här upptaga utskottets yrkande utan att ingå på debatten i annan måtto, än att jag i någon mån vill polemisera med min ärade partikamrat, herr Branting.

Jag tycker för min del, att utskottets hemställan är väl motiverad, och det af två skäl. Det ena är, att det faktiskt förefinnes i landet en mycket stor och utbredd opinion för tvångsvaccinationens afskaffande. Jag tror för min del, att det är ett rättvist tillmötesgående af denna opinion, att frågan skyndsamt utredes. Det är det ena och kanske viktigaste skälet.

Det andra skälet är, att i det nu pågående utredningsarbetet icke finnes, såvidt jag vet, någon representant för den uppfattning, som en läkare i Första kammaren, doktor Petrén, i förmiddags fann förtjänt af allvarlig ompröfning och som har en så pass framstående förfäktare här i landet som öfverläkaren doktor Israel Holmgren, den uppfattningen nämligen, att man bör afskaffa tvångsvaccinationen i allmänhet men bör bibehålla den vid utbrytande epidemier. Det finnes bland den nuvarande utredningskommitténs medlemmar icke någon representant för den riktningen. I utskottets motivering ligger ändå en erinran om, att äfven den synpunkten bör blifva representerad, och då jag för min del tillmåter detta skäl betydelse, finner jag i det förhållandet ytterligare anledning för mitt bifallsyrkande.

*Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.
(Forts.)*

Det skulle kunna anföras åtskilligt annat, men jag vill för min del blott tillägga, att, när jag ansluter mig till nämnda yrkande, jag uttalar den förhoppningen, det i hvarje fall blir sakkunniga och vetenskapsmän, som få deltaga i utredningsarbetet, och icke representanter för homöopati och ögondiagnos. Det förutsätter jag.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Forssell, Larsson* i Västerås, *Uddenberg, Lindley, Sävström, Svensson* i Skönsberg, *Ström, Eriksson* i Grängesberg, *Hansson* i Bäck, *Tysk, Leksell, Anderson* i Råstock, *Bosson, Larsson* i Klagstorp, *Källman, Winberg, Andersson* i Raklösen *Modig, Isaksson, Johansson* i Uppmälby, *Sjöberg* i Sköfde, *Carlson* i Herrljunga, *Danielsson, Torgén* och *Wikström*.

Herr Enderstedt: Herr vice talman! Blott ett par ord! Gentemot herr Branting vill jag säga, att utskottet icke tänkt att utan vidare taga bort detta tvång, utan att det hänvisat till England, där tvånget finns kvar, men där denna samvetsklausul gör det möjligt för föräldrar att slippa vaccinera sina barn.

Så vill jag säga det, att då i utskottet talats om, att olika meningar böra vara företrädta vid denna utredning, utskottet därmed ej velat säga, att dessa meningar icke skulle uppbäras af de sakkunnige, utan att meningarna väl skulle vara stödda på sakkunskap, men icke i allo sammanfalla med de meningar, som ensamma hittills fått göra sig gällande.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kloo: Jag skulle mycket väl kunna inskränka mig till att instämma i herr Rydéns anförande, men jag tyckte hans anförande var väl beskedligt. Jag ber därför att få säga några ord i fråga om vaccinationstvänget.

Det var i dag en talare i Första kammaren, som meddelade, att han talat med en god vän, som var framstående läkare; denna läkare hade sagt, att om han hade några barn, han aldrig skulle låta vaccinera dem, och så meddelade talaren, att denne hans vän icke hade några barn. Det tyckte förstakammarherrarna var så roligt, att de togo sig en skrattsalfva på det. Jag är lifligt öfvertygad, att om dessa herrar haft något barn, som blifvit fördärfvad af vaccinationen, de hade skrattat så lagom. Jag har, mina herrar, ett barn, som höll på att bli fördärfvad af vaccinationen. Nu säger man, att det var fordomsdags det inträffade, att någon fördärfvades af vaccinationen, men att så icke kan ske nu. Det är ej mer än sju år sedan min flicka vaccinerades, och var det endast

tack vare hennes goda kropps-konstitution, som hon kunde motstå det inympade giftet, men så sent som tre år efter vaccinationen fortsatte stora, obehagliga sår att slå ut på hela hennes kropp, men de blefvo mindre år efter år och hafva nu, sedan ett par år, som väl är, fullständigt upphört.

*Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvänget.
(Forts.)*

Nu påstås det, att vaccinationen i alla fall har ett visst berättigande, då den ju medför en viss säkerhet för, att kopporna icke skola utbreda sig. Jag har här en bok, som herrarna nog läst, hvarför jag icke skall upprepa alltför mycket, men jag vill påvisa, hvad i denna en läkare, medicine doktor Hj. Selldén, säger. Vi läsa: »Vaccinationen är värdelös. Ty ensamt i Preussen dogo åren 1871—72 trots den allmänna ympningen 120,000 människor i kopporna. I Bayern voro år 1871 af 30,742 koppsjuka 29,429, alltså mer än 95 %, ympade. Trots det mest intensiva ymptvång hade Japan åren 1889—1908 171,500 koppsjuka med 48,000 döda. en dödsprocent af 28 %, före Jenner var dödsprocenten blott 13 %. I britiska Indien dogo åren 1877—1900 trots den allmänna ympningen öfver 3 1/2 millioner i smittkoppor, och år 1908 dogo öfver 170,000.» Strax därefter påvisas vaccinationens farlighet, där det läses: »I England (utom Skottland och Irland) ihjäl ympades åren 1875—1908 enligt officiella rapporter 1327, men i verkligheten dogo långt flera. Det finns hundratals medicinska afhandlingar om tusentals ympsjukdomar — ensamt öfver 1,000 fall af vaccinations-syfilis — och dödsfall på grund af ympningen. Tuberkulos, lupus. kräfta, spetälska, skrofler, bölder, utslag m. m. m. hafva i mängd blifvit iakttagna såsom delvis följd af vaccineringen.»

Nu har det talats så vackert — jag har erfarit, att det var i Första kammaren, men jag har icke hört det själf — om att det naturliga urvalet skulle göra, att de bästa motstå vaccinationens sviter. Jag anser det vara ett mycket märkvärdigt utslag af det naturliga urvalet, om man på ett friskt barn inympar vaccin från ett sjukt, med tuberkulos eller något dylikt behäftadt barn och barnet dukar under. Nu säga läkarna, att det icke är det humana vaccinet, som bör användas, utan vaccin ifrån djur, animalisk vaccin, men ännu i dag användes faktiskt human vaccin. Den som höll på att fördärfva mitt barn var en läkare, som vaccinerat det.

Jag anser det vara en plikt för alla målsmän eller föräldrar att protestera genom att vägra låta vaccinera sina barn. Viljen I icke nu, mina herrar, genom Edert votum tvinga dessa målsmän och föräldrar att mot lagen låta bli att vaccinera sina barn, icke göra flertalet af dem till lagbrytare, böra såväl motiveringen som klämman i utskottets utlåtande godtagas. Jag anser, att föräldrar, som ha aldrig så liten månhet om sina barn, icke böra utsätta dem för faran att få sjukdomar från andra sjuka barn inympade på sig.

Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.
(Forts.)

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till såväl utskottets motivering som dess kläm, men jag skulle gärna se äfven bifall till motionen.

Herr Hamrin: Herr vice talman! Jag har blott begärt ordet för att få till protokollet antecknad, att jag helst velat yrka bifall till och rösta för den föreliggande motionen. Nu är jag nödd och tvungen att instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets såväl motivering som kläm.

I likhet med de föregående talarna skall jag icke ge mig in på själfva frågan. Jag vill blott säga det, att det ofta har framhållits, och det icke minst i denna kammare, att ett lagförslag, som icke uppbäres af det allmänna rättsmedvetandet, icke fyller det ändamål, hvarför det kommit till. Jag kan icke finna, att vi för närvarande ha någon förordning eller någon lag i vårt land, som så litet uppbäres af det allmänna rättsmedvetandet som denna lag om tvångsvaccineringen. Det lämnades i Första kammaren i dag ett par upplysningar, som jag icke kan underlåta att i förbigående omnämna. I Västerbottens län är för närvarande, nämndes det, vaccinationsprocenten 68 % och i en församling, Skellefteå, har den sjunkit till 15 %. Detta visar ju, hvad jag nyss antydde, att det allmänna rättsmedvetandet icke håller den nu gällande lagen i kraft. Anledningarna härtill äro alltför många och alltför vidlyftigt debatterade i tidningspressen och jämväl i denna kammare, för att jag nu skulle ge mig in på dem.

På grund af hvad jag nu anfört får jag yrka bifall till utskottets motivering och kläm.

I detta anförande instämde herrar *Räf*, *Lindqvist* i Kosta, *Andersson* i Altofta, *Runefors*, *Engqvist*, *Widlund*, *Jansson* i Edsbacken och *Andersson* i Stårte.

Herr Lundgren i Björna: Man har riktat den anmärkningen mot utskottet, att vi skulle lämnat ur räkningen den möjligheten, att vaccinationsfrågan kunde lösas på så sätt, att de nuvarande bestämmelserna bibehölles. Vi ha emellertid tagit saken i noggrant öfvervägande, och hvad som för mig varit bestämmande härvidlag är den omständigheten, att i England, som ju är ett föregångsland på så många områden, tvångsvaccineringen genom den s. k. samvetsklausulen faktiskt upphäfts. Därtill har en af Englands förnämsta vetenskapsmän, professor Wallace, väsentligen bidragit. Vi ha af honom ett sådant uttalande som att »vaccineringen är en villfarelse och dess påtvingande en förbrytelse». Vidare ha vi gjort oss underrättade om, hurusom i flera andra europeiska kulturländer, såsom Schweiz och Holland, tvångsvaccineringen är upphäfd. Vi ha också sett oss stå ansikte mot ansikte med en opinionsström,

som är så stark, att vi ansett oss ha allt skäl att gå densamma till mötes, och jag hoppas, att denna kammare, som i så hög grad visat sig stå i kontakt med folket, och behjärta dess önsningar, skall antaga det af utskottet framlagda förslaget, som ju går ut på, att man utan undanskjutande af sakkunskapen i möjligaste måtto skall taga hänsyn till den opinionsström, som i våra dagar går fram genom landet, och därför anhåller jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.
(Forts.)*

Herr Branting: Jag ber att få konstatera, att den polemik, som min vän herr Rydén lofvade mig, uteblef så godt som fullständigt. Det syntes, som om vi stode nära nog på samma linje. Han kom till sitt yrkande väsentligen på samma grund som jag, nämligen att det kan vara lämpligt att påskynda den pågående utredningen.

Vidare ber jag få konstatera, att det har framhållits af alla, som talat för bifall till utskottets förslag, att de afsett detsamma som jag fäste uppmärksamheten på, nämligen att de skilda meningarna rörande vaccinationsfrågan i den blifvande utredningen visserligen må bli representerade, men utan att därför *sakkunskapen* på minsta sätt eftergifves. Detta är gentemot den folkstämmning, som här åberopas såsom börande äga vitsord, ett ganska viktigt medgifvande ifrån det håll, hvarifrån det kommit, och jag ber att få taga fasta därpå, ty därigenom har faktiskt utskottets uttalande, som kammaren naturligtvis kommer att gå med på, i ganska väsentlig mån blifvit förbättradt genom den diskussion, som här förts.

Jag skall eljest fortfarande icke gå in på själfva sakfrågan. Jag vill blott tillägga, att det nog vore lätt att gentemot de auktoriteter, som här delvis åberopats, ställa andra. Och jag tror också, att det ligger mycken sanning i de ord, som uttalats i Hygienisk Revy af professor Torsten Thunberg, där han erinrar om, beträffande en del af den rörelse, som faktiskt finnes i landet mot vaccinationen, att all erfarenhet rörande massornas själslif visar, att skrämsel är smittosam — kanske, inom parentes, kan man se detta äfven i andra punkter än just rörande vaccinationen. Gör man icke något för att bemöta hetsagitationen, grundlägges så småningom, skrifver han, »en oresonlig folkmening», och vaccinationens skyddsmur nedbrytes.

Med mitt yttrande har jag blott afsett att framhålla att man framför allt måtte gå fram på dessa områden i sakkunskapens ljus utan att fråga efter åtskilliga mycket tvifvelaktiga ljuskällor, som också vilja sprida sin partiska upplysning öfver dessa marker. Jag vidhåller, herr vice talman, mitt föregående yrkande.

Herrar *Åkerlund, Edén, Ekerot, von Sneidern* och *Wijk* instämde häruti.

Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvånget.
(Forts.)

Herr Söderberg i Hobborn: Blott några få ord! Som herrarna torde veta, har jag skrivit under i motionens syfte, och jag är för min del tillfredsställd med utskottets utlåtande, och jag kan icke finna, att utskottet på något sätt föreslagit åtgärder, som skulle förrycka den pågående utredningen. Utskottet har ju här framhållit tre särskilda sätt, hvarigenom man skulle kunna lösa den föreliggande frågan. För det första erinrar utskottet om den engelska lagen af den 12 augusti 1898, hvarigenom vaccinationstvånget bortfaller, om barnets fader eller förmyndare under dess fyra första lefnadsmånader inför vederbörande myndighet afgifver den förklaringen, att efter hans samvetsgranna öfvertygelse vaccinationen skulle blifva farlig för barnets hälsa. Detta är den s. k. samvetsklausulen. För det andra säger utskottet, att det ligger en möjlighet däri, att man skulle kunna uppskjuta vaccinationen till dess barnen nått skolåldern, hvarigenom den fördelen kunde vinnas, att barnen just under tiden för sin skolgång vore i möjligaste mån skyddade mot faran för smittkoppor. Slutligen antyder utskottet som en möjlighet, att vaccinationen kunde uppskjutas till dess någon smittofara föreläge. I sådant fall kunde man ju öfverlämna åt myndigheterna att i händelse af smittkopps-epidemi, eller då omständigheterna eljest så kräfde, påbjuda vaccinering i den utsträckning, som kunde finnas behöflig. Så säger utskottet till sist: »Valet mellan dessa eller till äfventyrs andra möjligheter till frågans lösning tilltror sig utskottet ej att träffa.»

Jag tycker, att utskottet här lämnat den pågående utredningen fullkomligt fria händer, men hvarför jag skref under i motionens syfte var, att jag ansåg, att när Riksdagen allvarligen skref och begärde att få en allsidig utredning angående denna sak år 1908, och vi nu ha 1912, och då det ju af vederbörande blifvit inom utskottet upplyst, att vi icke ha att vänta något resultat af undersökningen ännu på två år, så skulle man verkligen icke genom denna motion och denna lilla påstötning springa åstad i ogjordt väder, utan jag anser, att det bara är en liten tillbörlig anmaning, att utredningen måtte påskyndas i något hastigare tempo, och det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöberg i Sköfde: Jag skall ej upptaga kammarens tid länge, utan blott säga ett par ord. Jag har senaste tiden mottagit petitionslistor med flera hundra namn. Då jag gått igenom listorna, har jag trott mig finna, att de undertecknats af personer, som verkligen ha erfarenheter att stödja sig på. Senast fick jag en lista i går, underskrifven af några hundra personer, bland hvilka funnos landsstatstjänstemän, posttjänstemän samt två apotekare.

Jag har blott velat nämna detta, för att vederbörande skola

få reda på, att jag mottagit listorna och öfverlämnat dem, dels till det utskott, som behandlat motionen, och dels till en af motionärerna i Första kammaren. Jag skall icke yttra mig vidare, ehuru jag eljest har erfarenheter att tala om. Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag, och jag hoppas, att motionen till ett annat år skall åter läggas fram och att den då skall vinna mera gehör än nu.

*Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvänget.
(Forts.)*

Herr Nydal: Jag begärde endast ordet för att få till protokollet antecknad, att jag helst skulle rösta för motionen — i hvars syfte jag ju också har instämt — men då nu vaccinationstvångets motståndare här i kammaren tyckas vilja åtnöja sig med utskottets hemställan med bibehållande af dess motivering, så skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall därtill.

Herr Forssell: Jag har icke velat gå in i debatt angående själfva sakfrågan, eftersom icke andra talare gjort det, men då en föregående talare omnämnde, att han mottagit en del petitionslistor från olika delar af landet, vill jag också nämna med anledning däraf, att till mig inkommit en hel del sådana petitioner om vaccinationstvångets upphäfvande. Man kan ju visserligen säga, om dessa opinionsyttringar, att de icke äro grundade på tillräcklig sakkännedom i den här frågan. Det må ju så vara, men jag tror dock, att de, som skrifvit under dessa petitionslistor och skickat mig desamma, ha erfarenhet af de skadliga verkningar, som vaccinationen medför, och som icke kunna förnekas. Det är för öfrigt icke ett fåtal, som skickat sådana listor, utan jag har en hel mängd listor från olika delar af landet och underskrifna af personer ur skilda samhällsklasser. Jag har räknat namnunderskrifterna och funnit, att det är ett par tusen personer, som undertecknat listorna under den korta tid, som förflutit sedan motionen väcktes. Jag får för öfrigt instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på bifall till det af herr Branting under öfverläggningen framställda yrkandet samt 3:o) på afslag å utskottets hemställan; och förklarade herr vice talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf herr vice talmannen för bestämmande af kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående yrkandena, af hvilka det under 2:o) omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Som votering jämväl äskades i fråga om kontrapositionen, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Angående
upphäfvande
eller suspen-
sion af
vaccinations-
tvänget.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 6 antager herr Brantings yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å utskottets förevarande hemställan.

Den omröstning, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 71 ja mot 73 nej, hvadan den af kammaren nu godkända propositionen för hufvudvoteringen blef så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan.

Hufvudvoteringen utvisade 111 ja och 45 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan. Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 4.

Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.

Härnäst förelåg till afgörande Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande af i gällande författningar förefintliga hinder för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att i huru små partier som helst direkt till konsumenterna försälja sina alster.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott hade till förberedande behandling fått emottaga en inom kammaren af herr *Olsson* i Berg m. fl. väckt motion, nr 173, uti hvilken föreslagits, att Riksdagen

mätte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtagna erforderliga åtgärder för sådana ändringar i nu gällande stadganden och bestämmelser, att hinder icke mötte för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att direkt till konsumenterna försälja sina alster i hur små partier som helst.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Herr Olsson i Berg: Herr vice talman, mina herrar! Syftet med denna vår motion är att få upphäft det förbud, som i vissa städer hindrar landtmännen från att på samma sätt som förut försälja sina lifsförnödenheter i småpartier. Detta förbud gäller särskildt kött och fläsk, hvilket icke får styckas och säljas i mindre partier än fjärdedelar af storboskap och halfva kroppar af småboskap, såsom får, kalf, get med mera.

Orsaken till att utskottet afstyrkt motionen är väl att söka däri, att ingen af de ärade utskottsledamöterna är boende i närheten af någon stad, där de bestämmelser äro gällande, mot hvilka vår motion vänder sig. De känna således icke i praktiken till de besvärliga förhållanden och de stora olägenheter, som äro en följd af de stadgar, hvilka lägga hinder i vägen för producenter och konsumenter att vid försäljning och inköp af lifsförnödenheter få direkt möta hvarandra.

Utskottet säger: »Inskränkningen i fråga eller förbudet att sälja kött i mindre partier än hela, halfva eller fjärdedels kroppar sammanhänger med införande af ett ordnadt saluhallsväsen. Ur hygienisk synpunkt har det ansetts olämpligt, att särskildt färskt kött försäljes under bar himmel å städernas salutorg, och därför ha täckta saluhallar börjat uppföras. För att få kött-handeln förlagd inom dessa, hafva föreskrifter måst meddelas därom, att styckadt kött ej får å öppet torg försäljas. I annat fall skulle ändamålet med saluhallarna ej fullt vinnas.»

Ja, här synes det nästan, som om förbudet vore tillkommet för att icke städernas saluhallar skulle behöfva stå tomma eller outhyrda. Här säges ju visserligen, att det ur hygienisk synpunkt ansetts olämpligt särskildt att färskt kött försäljes under bar himmel på städernas salutorg. Det må nu så vara, men låt oss se något närmare på förhållandena. Landtmännen få ju i alla fall sälja dessa halfva eller fjärdedels kroppar under bar himmel. De ha också fört dem till städerna på sina fordon under bar himmel. Möjligen ha de haft pressenningar eller annan betäckning, som skyddat köttet mot damm och smuts, men detta kunna de ha äfven sedan de kommit på torget. Nu ser man t. ex. här i Stockholm rätt högt placerade duktak öfver borden, där kött och fläsk försäljes. Jag påstår, att

Angående möjlighet för producenter af lifsförnödenheter m. m. att i huru små partier som helst direkt försälja sina alster. öfverdrag af pressenning eller tältduk lagd öfver landtmännens fordon skulle skydda lika bra om icke bättre än dessa högt uppställda tak.

Nu invänder man, att de kunna icke under styckningen eller försäljningen ha sitt kött eller fläsk öfvertäckt. Nej, men styckningen kunde nog mestadels ske innan de komma till torget, och sälja få de ju göra under bar himmel, om ock endast större delar. Min mening är nu ingalunda, att söka förringa behofvet af, än mindre afskaffa de nödiga hygieniska bestämmelserna, men dessa kunna säkert göras gällande lika bra om landtmännen få stycka och sälja sina varor själfva. Bestämmelserna angående fordonens snygghet med mera böra finnas kvar och noggrann tillsyn å deras efterlefnad utöfvas. Säkert är också, att landtmännen ha mycket större respekt för sundhetspolisen än de i städerna boende återförsäljarne. Hvarför skulle det vara mera nödvändigt att hänvisa landtmännens produkter till saluhallar och månglarebutiker än att göra detta med andra matvaror? Lika befogadt vore det väl att fiskförsäljare och karamellgummor förbjödos att stå ute under bar himmel med sina varor. Karameller inmundigas ju sådana de finnas, och detta måtte väl vara värre än med kött och fläsk, som vanligen kokas eller stekes innan det förtäres. Om det likväl skulle anses mera nödigt för landtmännen än för dessa andra att stå under tak vid försäljningen af sina varor, så påstår jag att det vore mycket bättre för både säljare och köpare, om städerna byggt sina saluhallar sådana, att landtmännen kunnat i dem taga in sina fordon med kött och fläsk och själfva fått där stycka och sälja.

Detta hade varit både ett mera praktiskt och vidare billigare sätt att bygga saluhallar här, ty det kunde väl då ha varit tillräckligt med blott tak. Nu äro väl lantmännen stängda från att sälja i småpartier, och huru mycket förlora de icke härigenom? Jo, när landtmännen eller producenterna få t. ex. 80 öre per kilogram för fläsket, få konsumenterna betala en krona 20 öre, en krona 25 öre, ja till och med därutöfver till mellanhänderna. Kan någon undra på, att stadsborna eller konsumenterna klaga öfver, att de få betala sina lifsförnödenheter för högt? Men männe detta kommer producenterna eller landtmännen, som haft det största besväret, mest till godo? Nej, mellanhänderna, de som ha minsta besväret, de tjäna sig rika på landtmännens och de mindre bemedlades i städerna bekostnad. Om nu producenterna och konsumenterna finge mötas direkt, kunde ju denna summa bli delad dem emellan, denna summa, menar jag, som mellanhänderna nu taga. När landtmannen med mycken möda, kostnad och besvär födt upp sina djur, fått dem vackra och passande till slakt, och han då vid försäljningen förnummer, att det pris, som konsumenterna få betala, är ganska högt, under det han själf måste lämna varan till lågt pris, då en ganska stor del går till mellanhänderna, hvilka aldrig

haft hvarken kostnad eller besvär för djurens uppfödande. kännes detta sannerligen mycket tungt.

Herrarna skola icke icke undra på, att vi, som bo i närheten af en stad, där dylika bestämmelser äro införda, klaga häröfver. Jag försäkrar Eder, mina herrar landtmän, att om sådana bestämmelser komme att blifva gällande äfven i de städer, i hvilkas närhet Ni bo, så komme Ni att sjunga samma klagovisa, och likaså stadsborna, särskildt de mindre bemedlade. Jag tror, att det vore godt både för den ena och den andra, om en ändring vidtoges i det syfte, som vi motionärer påpekat, och detta, innan liknande bestämmelser utfärdas i flera städer. Mycket har väl på senare tider gjorts för att hjälpa och stödja vår modernäring, men om sådana bestämmelser som de här ifrågavarande komma till stånd, kanske i de flesta af rikets städer, så blir jordbruket i hög grad lidande häraf. Jag vill framhålla detta som ett mycket beaktansvärdt spörsmål.

De olika partierna i Stockholm ha också i sina kommunalprogram yttrat sig om lifsmedlen och lifsmedelshandeln på följande sätt. Jag har här allmänna valmansförbundets program och skall be att få anföra några rader därur. Där står nämligen angående de höga lifsmedelsprisen:

»De höga lifsmedelsprisen påkalla enligt vår mening från kommunens sida energiska åtgärder för att framför allt *underlätta*, men äfven reglera *lifsmedelshandeln*. Sålunda uttalar sig förbundet för att, sedan numera en slakthus- och saluhallsstyrelse inrättats, slakthuset blifvit färdigt samt den centrala saluhallen närmar sig sin fullbordan, tillförseln och distributionen af lifsmedel inom hufvudstaden anordnas på ett mera tillfredsställande sätt än hittills, så att hvad som på denna väg lämpligen kan göras för nedbringande af lifsmedelsprisen må snarast möjligt blifva gjordt. Af samma skäl bör den öppna torghandeln i största möjliga utsträckning bibehållas och *restriktioner, som verka fördyrande, såvidt möjligt undvikas.*»

Vidare säger frisinnade valmansföreningens program följande:

»För att aflägsna prisstegrande inflytelser bör kommunen såvidt möjligt underlätta förbindelser mellan producent och konsument. Ringväsendet inom lifsmedelsbranschen måste med alla till buds stående medel motarbetas.»

Här ha vi ju en mycket klar antydning om, att mellanhänderna borde bort. Nu säger man, att dessa saker få städerna eller deras myndigheter själfva bestämma. Ja, det är godt och väl, men när dessa myndigheter stifta sådana stadgar, som äro till stor olägenhet såväl för landtmännen såsom producenter som för stadsborna såsom konsumenter, får väl statsmakten träda medlande och reglerande emellan. Kanske menar man, att landtmännen genom sammanslutning, genom ring- eller trustväsen kunde

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Angående möjlighet för producenter af lifsförnödenheter m. m. att i huru små partier som helst direkt försälja sina alster.

(Forts.)

tvunga sig fram till, att en ändring vidtoges af stadsmyndigheterna, genom att de t. ex. ej torgförde lifsförnödenheter för någon tid. Ja, omöjligt vore väl detta ej, men ej vore väl detta ett sätt att förorda. Det skulle väl äfven bli till olägenhet för de små i städerna, som ej kunna köpa mer än för dagen.

Nu kan kanske sägas, att detta skulle vara att gynna hemslaktarna, eller att dessa skulle ha mest nytta däraf. Nej, så är det icke. Jag skall be att få nämna något litet om, huru förhållandet är härvidlag. De flesta af dem, som bo nära städerna, de, som ha t. ex. en eller två mils väg eller kanske något mera till staden, de fara själfva in med sina varor, och de stycka gärna, om de få göra det. De sälja varorna själfva och ha icke med hemslaktarna att göra. De sälja vanligen icke till hemslaktarna. De däremot, hvilka bo fyra till fem mil från städerna, de sälja vanligtvis till hemslaktare. Men skola vi nu tala om hemslaktare, så få vi flera mellanhänder. Vi, som sälja till hemslaktare, få först sälja till dem. När de så komma till staden, få de icke stå och sälja styckade varor, utan de få sälja till ännu en mellanhand. Följden blir, att hemslaktarna icke kunna betala så högt till oss, utan vi få ännu mindre än de, som kunna fara direkt in till staden och sälja till mellanhänderna. Då går det så, att vi få förlora ännu mera än de, som bo närmare städerna. Vidare är det klart, att dessa mellanhänder bilda kotterier och sammansluta sig för att icke betala mer än så eller så till landtmännen, och detta är också, tror jag, en sak att lägga märke till.

Till sist säger utskottet:

»För öfrigt vill utskottet instämma i hvad 1909 års lagutskott anfört därom, att de af motionärerna öfverklagade anordningarna kunna föranleda olägenheter för landtmännen, och finner utskottet i likhet med lagutskottet det vara af synnerlig vikt, att det för såväl producenter som konsumenter understundom skadliga mellanhandssystemet i handeln med lifsmedel inskränkes, men bör detta önskemål säkerligen vinnas på andra vägar än de, motionärerna föreslagit.»

Ja, här hänvisar utskottet oss till andra vägar, men säger icke ett ord om, hvarthän vi skola vända oss, eller hvilka vägar, vi ha att gå. Det är på samma sätt, som om någon kommer och frågar mig, hvart vägen går dit eller dit, och säger: »Skall jag gå denna väg?» — »Nej», säger jag, »icke den vägen». — »Ja, hvilken väg skall jag då gå?» — »Det vet jag icke, hvilken väg Ni skall gå». — Då är jag verkligen en dålig vägvisare, när jag icke kan säga, hvilken väg han skall gå.

Nu ha vi endast begärt en skrifvelse till Kungl. Maj:t i detta syfte, och då tycker jag, att det icke vore ur vägen, att vi finge denna skrifvelse fram. Ty om nu icke andra tillfälliga utskottet

vet någon råd med detta, så kunde det väl hända, att Kungt. Maj:t icke står alldeles rädlös.

Ja, nu säger man, att städerna få bestämma detta själfva. Men då vi ingen väg komma med myndigheterna i städerna, tycker jag, att det på annat sätt borde kunna beredas någon utväg för att afhjälpa dessa missförhållanden.

Jag skall icke längre uppehålla tiden, men jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till vår motion.

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Herr Åkerlund: Herr talman! Då jag tror, att denna enligt min tanke viktiga sociala fråga icke har så stort intresse i afton efter alla de debatter, som förut i dag förekommit här i kammaren, skall jag, när jag tillåter mig säga några ord, icke bli så synnerligen lång.

Vi ha sedan många år tillbaka gjort allt hvad vi kunnat för att uppmuntra småbrukets uppkomst och utveckling i vårt land och för att bibehålla den jordbrukande befolkningen på landsbygden. I det afseendet har jag ju, som herrarna veta, varit ganska ifrig, och vi ha glädjande nog fått den största delen af svenska folket med oss i det arbetet. Vi skola väl ock försöka göra, hvad vi kunna, för att fortgå på den vägen, men det är ju emellertid alldeles gifvet, att med de förmåner man söker åstadkomma i städerna och bereda hvarje person, som dit inflyttar, landtbefolkningen alltmera måste lockas dit. Det kan icke hjälpas, där är gratis musik och en massa andra treffiga saker, landtbefolkningen knogar dit, och landsbygden blir alltmera affolkad. Skola vi emellertid kunna behålla landtbefolkningen på landsbygden, skall jordbruket gå framåt, skall vår nuvarande allmoge äga bestånd och reda sig därute, måste vi se till, att de gifna förutsättningarna för detta också få existera. Men det ser ut, som det vore en annan utveckling å bane.

Man tänker bra litet i alla fall, säga hvad man säga vill, inom åtskilliga stadssamhällen — jag säger icke alla, visst icke, särskildt vet jag nog, att småstäderna inse sitt beroende af landsbygden — på utkomstmöjligheterna för dessa jordbrukare, som ha en knapp och bekymmersam tillvaro på landsbygden i ofantligt många fall. Jag vill bara bedja herrarna att tänka på, huru det är ställdt med det, som beröres i motionen, d. v. s. slakthusinstitutionen och köttbesiktningstvånget. Huru det speciellt står till med dessa förhållanden i Göteborg och en del andra städer, känner jag icke till mera än hvad framgår af motionen, men jag känner till, hur det blifvit ordnad här i Stockholm. Afsikten är tydligen den, att hvarje kreatur, som en liten bonde och för resten hvilken annan som helst har att afyttra här, måste försäljas på auktion i slakthuset. Det vore ändock icke så farligt med den saken, om man

*Angående
möjlighet för
producenter
af livsfornö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.*

(Forts.)

icke kunde vara öfvertygad om, att inom ganska nära liggande tid vid denna handel, likasom vid leveranser till staten och dylikt, trustväsendet kommer att uppträda på ett mycket betänkligt sätt och slå under sig äfven denna affär. Att så kommer att ske, är min bestämda öfvertygelse. Jag har lefvat i Stockholm största delen af mitt lif och har sett, hur det här går till; och för resten påvisade baron Palmstierna på förmiddagen, hur betänkligt trustväsendet utvecklats i detta land. För att till dessa auktioner tvinga in hvartenda kreatur, som skall afsättas i denna stad, har man nu utfärdat bestämmelser, som absolut skola nödga hvarje afytrare att sälja just där. Eu mycket betydlig del af de svin och gödkalfvar och andra småkreatur, som afsättas här i staden, kommer minsann icke från de stora egendomarna, ej heller från de stora mejerierna, utan i regeln från småbrukare, torpare och statdrängar, hvilka med mycken möda, arbete och bekymmer uppfödt dessa kreatur för att genom deras afsättning få en liten penning, som de mycket väl behöfva för en draglig utkomst här i världen. När dessa människor slaktat ifrågavarande kreatur och innan de gjort sig af med köttet, ha de brukat afskilja och behålla en fjärdedels kropp i regeln, för att mannen skulle ha något till matsäck, när han är ute på sitt sträfsamma arbete; soffet för familjerna har varit hufvud, fötter och innanmäte af djuren. Nu har man föreskrifvit, att hufvud och fötter alltid och största delen af innanmätet skall lämnas med till besiktningsbyrån. Man skall icke få behålla ens dessa delar i hemmen, man skall där bli utan soffel; är det rim och reson i något sådant? Nej, mina herrar, vi få allt lof att reagera mot detta och besinna, att befolkningen på landet, äfven de små, skola få lefva i Sveriges land.

På samma gång man beslutar detta i städerna, kommer en del herrar och yrka på att det skall bli tullfriet för införda utländska varor af samma sort, varor, som man icke kan kontrollera på detta sätt. Utländingarna skola gå fria från denna kontroll, men småbrukarna i Sverige skola underkastas alldeles orimliga restriktioner. Jag såg häromdagen i en tidning en protest mot detta orimliga tvång. Jag såg också, att en herre i medicinalstyrelsen uppträdt och sagt ungefär så, att det är icke något att eftergifva på detta köttbesiktnings tvång; det visar Tyskland bäst, ty där har man icke minskat antalet slakthus, utan ökat det till öfver 700. — Ja, om man vill ställa så till, att i Sverige, som har en areal af ungefär lika storlek som Tyskland, skulle vi ha icke så många, men låt mig säga 100 slakthus, ja, då kunde vi få motse konkurrens, men då det nu blott är fyra eller fem slakthus, är det orimligt att komma med sådana jämförelser.

Jag ber också att få anföra, huru lättvindigt man kan uppträda på vissa håll i de stora städerna gentemot landtmännen. Som her-

rarna nog veta, stadgar besiktninglagen, att stadsmyndigheterna icke få taga mera betaldt, än besiktningen verkligen kostat, men det finns en stad i Sverige och kanske flera, där man tillgodogjort sig mångdubbelt hvad besiktningen kostat och påfört slakthuset denna vinst. Det är befolkningen på landsbygden, som skall klås.

Jag kan visserligen icke obetingadt vara med om den väckta motionen, men jag vill säga, att syftet för hvar och en, som vill icke allenast matvaruproducenternas väl, utan äfven konsumenternas, måste vara, att utbytet dem emellan blir så fritt som möjligt.

Jag hörde icke precis, hvad den föregående ärade talaren sade, men jag känner mycket väl, hvilken orimlig skillnad det är mellan det pris, som producenten får efter de ofantligt stora bekymmer och besvär, han har för att få någon vara att afsätta, och det pris, som konsumenten får betala, kanske efter mycket bekymmer och besvär äfven han för att få sina fattiga pengar. Detta är något, som statsmakterna ovillkorligen måste taga i beaktande och se till, att man icke får husera, hur man behagar.

För öfrigt tror jag icke, att detta slakthustväng, som man otvetydigt vill ådöma alla Sveriges landtmän, är nödvändigt, för att man skall nå hvad man vill, ty de stora producenterna komma ändock med all säkerhet att skicka sina varor till slakthuset, därför att deras varor därigenom — om de äro bättre eller sämre, spelar ingen roll — få en bättre kvalitet, en finare stämpel och därför betalas bättre. Men låt de små, som gno och slita natt och dag, vara i fred! Jag har intet att anmärka mot köttbesiktningen, men anordna den icke som i Stockholm, där bonden kan få stå från 6 på morgonen till 4 på eftermiddagen, innan han kan få sin vara besiktigad. Skulle något sådant passera på sommarens, skulle ju varan förskämmas och förstöras. Men det är förstås fattiga bönder och backstu'sittare, som komma in och skola ha en hacka med, och med dem är det icke så noga.

Jag är visserligen landtman och anser mig därför främst böra föra landtmännens talan, synnerligen de smås, men jag är viss om, att städernas arbetare skola vara vida tacksammare för att få direkt köpa af producenterna än att köpa genom en hel del mellanhänder efter att en del saker kommit emellan och fördyrat varorna alldeles otroligt. Ja, herrarna veta nog själfva, huru det är. När producenterna få t. ex. 60 öre för en vara, få konsumenterna mången gång betala 1:20—1:50 för samma vara; det är väl alldeles orimligt i alla fall.

Jag väckte för många år sedan ett förslag i Riksdagen därom, att, när man från främmande land importerade animaliska födoämnen, undersökning af dem skulle ske vid det enda möjliga stället, nämligen importorten, men det väckte motstånd just från herrarna i Stockholm. Det dugde icke. Nej, köpmännen i Stockholm ville

*Angående
möjlighet för
producenter
af livsfrö-
nödheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Angående möjlighet för producenter af lifsförmödenheter m. m. att i huru små partier som helst direkt försälja sina alster.

ha rättighet att importera hvad som helst och skicka ut till Norrland och andra landsdelar utan någon kontroll. Jag undrar, om det icke är på samma sätt i detta afseende nu? Fabrikanter och dylika få producera hvad de vilja och skicka ut sina alster till landsbygden utan kontroll. Man säger, att landsbygden har rätt att kontrollera. Detta går för sig i teorien, men i praktiken är det omöjligt. Det behöfves förvisso en ändring i de rådande förhållandena äfven här.

(Forts.)

Mina herrar! Jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande,; men jag har ansett mig skyldig icke allenast för de svenska landtmännens, utan lika mycket för de svenska arbetarnas skull att uttala dessa ord: blir det ingen ändring till det bättre i detta afseende, utan storstädernas pampar få fortgå på detta sätt, skall det uppstå ett missnöje, som blir obeskrifligt, och födoämnenas skola stiga och stiga och återigen stiga i pris; tag bort tullarna, hur herrarna än det gitta! Det är detta jag velat hafva sagdt.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Om jag i denna sak nödgas uppträda gentemot mina vänner landtmännen från Bohuslän och Halland, är det icke för att exklusivt häfda ett stadsintresse på bekostnad af landtmannaintresset, utan för att tillvarata en rätt för städerna, som jag anser i mycket ringa grad beröra landtmännen. Hela denna sak kan förefalla ganska obetydlig, men då den nu framförts för tredje gången här i Riksdagen, anser jag det nödvändigt att trots den sena timmen äga saken en något närmare uppmärksamhet.

Enligt motionen är det fråga om, att i Göteborg införts ett stadgande, som förbjuder handel med styckadt kött på salutorgen. I matvarustadgan för Göteborg finnes nämligen den bestämmelsen, att »å stadens torg och öppna platser må ej saluhållas kött och fläsk i mindre partier än fjärdedels kroppar af storboskap och häst samt half kropp af kalf, får, get och svin, och må ej heller styckning af sådana varor därstädes äga rum».

Såsom i utskottets utlåtande är sagdt, förekommer liknande bestämmelse i Hälsingborg, och, enligt hvad jag numera utrönt, finnes också en dylik bestämmelse i följande städer, nämligen Malmö, Lund, Ystad, Karlshamn, Västervik och Karlstad. Dessa äro de städer, som ha denna bestämmelse. Stadgandet i fråga sammanhänger med införandet i städerna af ett ordnad torgsaluhållsväsen. Man har ansett det ohygieniskt att på städernas salutorg under öppen himmel försälja sådana födoämnen, som där lätt kunna taga skada, särskildt färskt kött, och därför för dylik försäljning uppfört täckta saluhallar.

Jag tillåter mig att i denna sak åberopa ett arbete, som nyligen utgifvits af Svenska stadsförbundet, däruti direktören för Stockholms slakthus yttrar följande: »Beträffande *den öppna torghandeln*,

sådan den i allmänhet försiggår i våra samhällen, d. v. s. omfattande alla lifsförnödenheter, äro olägenheterna i hufvudsak af hygienisk art. Ingen torde kunna förneka det berättigade i anmärkningar härutinnan mot detaljhandel å öppna platser med sådana varor som kött, smör, uppskuren ost, bröd, mjöl, korf, sylta och andra varor, hvilka lätt taga skada af väderleksinflytelser och föroreningar, och af hvilka varuslag flertalet direkt användes till människoföda utan föregående rengöring eller behandling. Gifvetvis måste äfven ett dylikt försäljningssätt ute i det fria i närheten af lifligt trafikerade dammiga gator af ofvannämnda varor, utsatta som de därtill äro för omväxlande solsken och nederbörd samt vissa årstider starka temperaturvexlingar, inverka försämrande på varornas kvalitet, ja, understundom rent förstörande, till följd hvaraf detta system i längden blir, såväl i privatekonomiskt som nationalekonomiskt hänseende, mycket förlustbringande».

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Gifvet är, att ändamålet med de af vissa städer uppförda saluhallarna icke kan fullt vinnas, om man, efter det en dylik hall blifvit uppförd, fortfarande tillåter handeln med kött och dylika lifsmedel på de öppna salutorgen. Därför har förbud häremot stadgats, och det är mot detta förbud, uteslutande mot detta förbud, som motionen i fråga riktar sig.

Det är i två afseenden, som motionärerna anse, att detta förbud verkar olämpligt eller rentaf skadligt. För det första skulle därigenom eu obehörig inskränkning ske i landtmännens rätt enligt näringsfrihetsförordningen att sälja lifsförnödenheter samt jordbruks- och ladugårdsprodukter. För det andra skulle mellanhandssystemet gynnas till fördyrande af köttet för konsumenterna.

Det rena landtmannaintresset, d. v. s. jordbrukarnas intressen, tror jag emellertid föga beröres af denna sak. Det torde vara ett fåtal jordbrukare i vårt land, som själfva slakta sina kreatur för att å städernas torg försälja köttet i minut. En och annan, som bor nära en stad, reser väl in och säljer en och annan slaktad spädkalf eller gris, men detta hör till undantagen, och deras intressen tror jag tillräckligt tillvaratagas därigenom, att de få sälja djuren i hela, halfva och fjärdedels kroppar. Sådant är nämligen medgifvet i alla städer, där ordnad saluhallsväsende är infördt. Nej, det är egentligen de s k. hemspektarna eller yrkesspektarna på landet, som drabbas af förbudet i fråga, och att dessa slaktare hållas borta från städernas salutorg, det anser jag för dessa städer vara en hygienisk vinst, ty landtbo-slaktarnas rörelse blir icke öfvervakad på samma effektiva sätt som slakterierna i städerna.

Hvad köttets fördyrande för konsumenterna beträffar, så kan visserligen saluhallssystemet något fördyra lifsmedlen, men detta är bl. a. beroende i väsentlig mån på städernas storlek. Om en stad icke nått den storlek, att eu öfvergång till saluhallssystemet kan beräknas icke nämnvärdt höja lifsmedelsprisen, då bör denna

Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

stad, enligt mitt förmenande, icke uppföra någon saluhall, utan fortfarande tillåta den öppna torghandeln. Det hygieniska intresset synes mig nämligen icke vara så starkt i förevarande fall, att torghandeln skall ordnas uteslutande med hänsyn till detta intresse. Bedömandet utaf hvad som är lämpligt eller icke lämpligt i detta afseende bör öfverlämnas åt hvarje stad att för sig bestämma. I de större städerna betingas lifsmedelpriserna af helt andra faktorer än möjligheten för en eller annan landtbrukare att komma in till staden och på stadens torg sälja kött efter sina egna kreatur. I det utaf mig förut citerade arbetet yttras i detta hänseende om saluhallsväsendet: »Den första salluhallen tillkom närmast som en enkel öfverbyggnad öfver den på platsen redan befintliga torghandeln, för att bereda denna skydd mot föroreningar och dåliga väderleksinflytelser. Samma motiv hafva nog i hufvudsak legat till grund äfven för de flesta senare i vårt land tillkomna saluhallar, fast de efter hand uppförts som mera själfständiga byggnader och ofta af mycket solid, massiv och hygienisk art. Genom koncentrerung under ett tak af en mängd butiker eller salustånd, mellan hvilka ingen konkurrens beträffande luxuriös och kostbar inredning förekommer, är det dock i allmänhet möjligt för kommunen att hålla hyrorna på en betydligt lägre nivå, än hvad som är gällande för privata butiker. Omkostnaderna i öfrigt för hyresgästerna i saluhallarna bruka äfven ställa sig mycket billiga, i det i den redan i och för sig låga hyran vanligen ingår fri belysning, renhållning och vatten.

Den invändning, som anförts emot saluhallar, nämligen att de måste orsaka prisförhöjning å varorna, torde därför icke hålla streck, ty de sammanräknade utgifterna utgöra för affärer med någotsånär stor omsättning endast bråkdelen af ett öre pr kilogram eller stycke af varan, hvilken dessutom äger större värde i följd af det bättre förvaringssättet. En undersökning rörande de inbördes prisförhållandena å torg, i saluhallar och i butiker, som år 1904 verkställdes af stadsveterinären i Stockholm, gifver vid handen, att priserna visade sig nära nog lika höga å torg och i saluhallar, medan butikspriserna i många fall voro afsevärdt högre.

Motionärerna tala om mellanhandssystemet, och att icke detta bör gynnas, därom kunna vi alla vara ense. Men gynnas detta system genom förbudet att sälja styckadt kött på städernas salutorg? Jag tror det icke. Jag har förut påvisat, hvad jag tror vara riktigt, att landtmännen i mycket ringa omfattning sälja kött direkt till konsumenterna i städerna. Minuthandeln med kött bedrifves hufvudsakligen af slaktarna, hvilka utöfva en själfständig näring och knappast torde kunna hänföras till mellanhänder i den mening man fattar ordet, då man talar om mellanhandssystem. Nej, de mellanhänder, man behöfde bli af med, äro just dessa landboslaktare och köttmånglare, som utgöra fullkomligt öfverflödiga mellanhänder.

Om landtmännen i detta fall ha ett verkligt intresse att bevaka och om de vilja bidraga till att hålla köttprisen nere i städerna, vill jag tillåta mig att anvisa dem en utväg, om icke utskottet här gjort det: de kunna sammansluta sig till kooperativa föreningar, hyra tillsammans ett köttstånd i en saluhall och i de städer, där det icke finnes offentliga slakterilokaler, inrätta ett kooperativt slakteri. Då befrämja de både sina egna och stadsinvånarnas intressen.

Den prisdifferens, motionärerna åberopat i sin motion, är icke synnerligen belysande för hvad de åsyfta, ty differensen anger endast skillnaden i pris mellan kött i helt fall och kött i småbitar. Såvidt jag har mig bekant, hålla landtmännen i de fall, då de idka minuthandel på torget, ungefär samma priser som slaktarna. Det är helt naturligt, att det måste vara en betydlig skillnad på att sälja ett helt slaktadt djur på en gång mot att stå på ett torg från arla morgonstunden till aftonen och sälja ut djuret i småbitar med risk att få hemtaga en del, som ej kunnat säljas, samt låta detta ligga och fördärfvas. Skulle det ha visat sig, att köttet fördyrats genom hållande af saluhallar, böra väl icke landtmännen, utan städernas invånare vara de, som reagera häremot, men något klander i detta hänseende mot saluhallssystemet från städernas sida har icke försports, och icke ett enda stadsnamn förekommer heller under motionen i fråga.

Min mening är, att frågan om torghandelns ordnande liksom öfver hufvud taget frågan om handeln med lifsmedel i städerna bör afgöras lokalt. Hvarje enskild stad för sig bör ha rätt att afgöra och ordna denna fråga efter förhållandena på platsen. Och staden bör därvid gifvetvis noggrant beakta att vidtaga sådana åtgärder, som både underlätta tillförseln af lifsmedel och hålla prisnivån nere. Något ingripande däremot från statsmakternas sida bör, enligt mitt förmenande, icke förekomma, därest det icke visar sig, att städerna begagna sig af sin rätt på ett sådant sätt, att de kränka andras berättigade intressen. Men något sådant tror jag icke hittills har förekommit, och särskildt icke genom de bestämmelser uti vissa för städerna gällande matvarustadgar, hvilka det här är fråga om.

Jag skall slutligen endast be att få tillägga ett par ord om det formella i denna motion. Motionärerna begära, att Kungl. Maj:t skall undanröja sådana bestämmelser i gällande författningar, som hindra producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att i hur små partier som helst direkt till konsumenterna få försälja sina alster. Det är sålunda meningen, att Kungl. Maj:t skall leta igenom alla gällande lagar och författningar och se efter, huruvida här och där möjligen kan finnas en bestämmelse, som lägger hinder i vägen för detta påstådda landtmannaintresse, och vidare skall Kungl. Maj:t undanröja detta hinder, oafsedt om det finnes mycket starka skäl i ena eller andra afseendet, som tala för att bestämmelserna skola bibehållas, och detta förslag vilja motio-

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

närrna, att Riksdagen skall biträda. Jag kan icke tänka mig möjligheten utaf ett bifall till en sålunda formulerad motion och därför, herr talman, skall jag ta mig friheten att yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr *Röing* instämde häruti.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman, mina herrar! Det kan ju hända, att denna motion kunnat vara annorlunda formulerad, men icke är den så affattad, som den siste ärade talaren behagade här för kamnaren förklara. Den ärade talaren sade, att här är i motionen yrkadt, att de författningar och stadganden, som kunna lägga hinder i vägen för det mål, som motionärerna åsyfta, skola *undandröjas*. Det är icke så, utan vi ha sagt, att Kungl. Maj:t täcktes *vidtaga åtgärder för att ändra* dessa stadgar och bestämmelser, så att hvad motionärerna önska, kan ske. Emellerlid vill jag be att nu få fästa uppmärksamheten på, för att icke något missförstånd här skall äga rum, att det icke på något sätt är motionärernas afsikt att lägga hinder i vägen för, att erforderliga och tillräckligt stränga hygieniska bestämmelser och anordningar upprätthållas, som för städernas sundhet med afseende på lifsförnödenheter äro nödvändiga. Men jag kan icke dela den siste ärade talarens mening, att det skulle vara så olika förhållanden i olika städer, att det icke skulle kunna gälla ungefär samma bestämmelse för alla, åtminstone för något så när likartade städer. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att under det att i Göteborg — det är, som vi veta, en ganska stor stad, det är ju rikets andra — icke får säljas fläsk och kött i mindre partier än fjärdedels kropp af storboskap och häst samt half kropp af kalf, får, get och svin, får man däremot här i Stockholm, som också är en stor stad, stå nere vid Munkbron i sitt stånd och utminutera sina varor i hvilka små partier som helst.

Vi ha i denna motion åsyftat, att, sedan varorna äro vederbörligen kontrollerade af vederbörande stadsmyndighet, konsument och producent skulle kunna få lof att träffa hvarandra för att producenten skall kunna utminutera den vara, konsumenten behöfver köpa. Här klagas hur priset på lifsförnödenheter stigit i vårt land. Och det är ju så, men då bör man också tänka efter, hvilka orsaker det är, som i stor utsträckning göra, att lifsförnödenheterna fördyras. Vi veta litet hvar, att t. ex. nu i vinter ha producenterna fått sälja kött för 50 å 60 öre per kg., men jag tror icke, att man i städerna hos charkuterihandlarna fått köpa kött under 90 öre per kg., hvilket varit priser för s. k. soppkött eller kött med ben i; men benfria köttsorter ha betalats ända upp till 1:50 per kg. Hvem tar denna skillnad i pris annat än mellanhanden? Icke skulle dessa pris ställa sig så, om producenterna kunde sälja sina varor direkt till konsumenterna.

Nu säger man, att det syfte, man velat ernå med inrättandet af saluhallar i städerna, icke kan ernås, med mindre än att man ovillkorligen skall tvinga in alla matvaror i dessa saluhallar. Ja, herrarna, att det är med städernas intresse eller den konsumerande allmänhetens intresse förenligt, att man ställer så till? Skulle det icke snarare ligga i vederbörande köparens intresse, om jämte dessa saluhallar för den publik, som föredrog dess varor, också på torgen funnes varor att köpa för dem, som ville köpa dessa varor, sedan de undergått besiktning och kontrollerats. Man kan ju ock införa sådana bestämmelser, att den, som vill sälja sina varor på torgen, skall tälta ordentligt öfver sin kärra, och att kärran skall beklädas med plåt inuti etc., man kan ju föreskrifva hur stränga hygieniska bestämmelser som helst, och sundhetspolisen kan ju tillse, att sådana bestämmelser icke öfverträdas.

Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

Vi veta, hur det är med mjölkpriserna t. ex. Under det att producenterna kunna uppnå 8—10 öre per liter, kostar denna vara i staden 16 à 17 öre per liter, för *samma* vara. Hvem tar denna skillnad i pris, om icke mellanhanden i staden? Det är ett faktum, som alla känna till. Därför tycker jag, att frågan är sådan, att det verkligen kan tariffas en undersökning, huruvida icke de åtgärder man alltmera vidtager inom städerna i hygieniskt afseende kunde något förmildras, så att man icke på denna väg — såsom ofta sker på olika områden, där utvecklingen börjat gå i en viss riktning, kommer dit, man aldrig från början tänkt komma, och när resultat, som icke varit afsedda.

Emellertid, då motionärerna yrka, att Kungl. Maj:t skall vidtaga åtgärder för att undanröja de olägenheter, som man påpekat, och och då jag icke tror, att genom en förändring af klämman hinder skall möta för att komma med det yrkande, jag vill framställa, tillåta mig föreslå, att i stället för att det i motionens kläm heter: »det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för sådana ändringar i nu gällande stadganden och bestämmelser, att hinder icke möta etc», det kommer att heta »det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån sådana ändringar i nu gällande stadganden och bestämmelser kunna vidtagas, att hinder icke möta för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter, att direkt till konsumenterna försälja sina alster i hur små partier som helst.» Då har ju Kungl. Maj:t att taga i öfvervägande huruvida detta är möjligt, med kannedom om i hvilken riktning önskemålen gå och den tendens motionen visar sig ha. Jag tror icke, att detta yrkande, med afseende på det besvär, man skulle vålla Kungl. Maj:t, som den siste ärade talaren hänsyftade på, då han sade, att det skulle vara alldeles orimligt, att vi begärde, att Kungl. Maj:t skulle sätta sig till och leta efter alla de lagar och bestäm-

Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

meler, som här ifrågakomma, jag tror icke, att detta är så vidlyftigt. Här skrifves säkerligen till Kungl. Maj:t många gånger och begäres mycket, som vållar Kungl. Maj:t större besvär än denna fråga. Och jag vågar tro, att denna fråga är såväl för konsumenter som för producenter af lifsförnödenheter i vårt land af så pass stor betydelse, att frågan gärna tål att tagas i noggrant öfvervägande, och det måtte väl ändå icke från någon synpunkt vara någon risk, utan snarare väl en fördel, om Kungl. Maj:t får tillfälle att se till, huruvida det är någonting i detta fall, som bör rättas. Det skulle ju vara angenämt för dem, som försvara den nuvarande situationen i detta hänseende, om så icke vore förhållandet, men å andra sidan, om här skulle kunna göras någonting till fördel för dessa två parter, här talats om, konsument och producent, och som kunde vara till allmänt gagn och åtnad, tycker jag, att icke bör väl Riksdagens Andra kammare, lika litet som Riksdagen i sin helhet, ha någonting däremot.

Jag ber därför, herr talman, att få framställa det yrkande, som jag tillät mig att läsa upp.

Med herr Olsson i Broberg instämde herr *Olausson*.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag tycker, att denna motion är rätt underlig — det får kammaren ursäktas mig, att jag säger — underlig såväl till sin motivering som till sin kläm. Hvad är det nu, som vederbörande äsyftat med denna motion? Det är tydligt, att den är framsprungen ur ett lokalt intresse, och läser man igenom motionen, finner man, att den kort och godt afser följande: tillåtelse till försäljning af smärre köttpartier å torg och öppna platser. Det är det, man vill betrygga. Men hvad säger motionen, om vi så gå till klämman? Jo, för det första afser denna kläm, att man skall få försälja *alla* dessa produkter, som här äro äsyftade, i små partier, vare sig det gäller stad eller landsbygd. Det är sålunda icke *lokalt* begränsadt till stadssamhällena. För det andra står det »lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter», med andra ord kött af alla slag, potatis, fisk, smör, ägg etc. i stället för enbart smärre köttdelar, som motionen afsåg. I och för sig visar detta, att man icke noga genomtänkt själfva klämman till den motion, som man framlagt.

Går man sedan till motiveringen, finner man där, att ett tillmötesgående mot dessa försäljare af smärre köttdelar å torg och öppna platser skulle vinnas genom en förändring af lagen om köttbesiktningstvång, 1897 års lag. Men då vill jag framhålla — och det borde de ärade motionärerna ha tänkt på — att vid genomläsandet af denna lag finner man omedelbart, att det knappast finns några delar af denna lag, som ha beröring just med de spörsmål, hvilka här äro framlagda. Man finner, att den gäller, hur man

skall undvika *hälsovådligt* kött. Denna fråga, hör till ett helt annat kapitel.

Det andra, som man påpekat i motiveringen och angripit, är frågan om mellanhandssystemet, och från denna fråga om mellanhandssystemet förrrade sig den ärade talaren på stockholmslänsbänken in i en socialpolitiks irrgångar, där jag verkligen icke kunde följa honom.

Men nu är det felaktigt att bygga upp motiveringen på detta vis, ty man skall icke, som motionärerna gjort, rikta sig mot denna lag, utan motionärerna borde, om de velat vinna något i detta syfte, ha vändt sig mot ordningsstadgan för rikets städer. Där framhålles i första paragrafen, att stadsfullmäktige ha att bestämma, hvika torg, hamnar och dylika ställen, som skola upplåtas till allmänna försäljningsplatser, samt att magistraten äger bestämma särskilda af nämnda platser för försäljning af vissa slags varor; med andra ord denna § rör regleringen af försäljningen af dessa varor inom städerna. Det är sålunda aldeles felaktigt, när det här i motionen står, att det finns *förbud* mot försäljning af färskt kött i smärre delar. Det är helt enkelt så, att man ställer upp *regler* enligt denna ordningsstadga, och på dem bygger man matvarustadgar och bestämmelser, *hvar* man skall få försälja matvaror i städerna. Då är det i större och medelstora städer, som angifves i motionen, eller rättare sagdt i utskottsbetänkandet, så, att man verkligen funnit det vara nödvändigt af hygieniska skäl, särskildt i de större städerna, att icke låta denna handel försiggå ute på de stora torgen, ute i dammet under i öfrigt hygieniskt dåliga förhållanden, utan man har flyttat in den i ljusa och luftiga saluhallar, och landtmännen själfva ha vid försäljning af produkterna funnit, att detta i och för sig är lämpligare.

Vidare vill jag i fråga om priset verkligen säga det, att saluhallarna ha i väsentlig mån kommit till just för att utjämna prisnivån inom samhället, bereda möjlighet till ett lifligare utbyte och en större efterfrågan, koncentrerad på en plats, och därmed får man också bättre normering af prisrörelsen inom samhället och får möjlighet att låta tillgång och efterfrågan bestämma priset, just som man anser vara lampligt.

Se vi så på den andra delen af motiveringen, går man där till storms mot mellanhandssystemet, precis som om icke vi från städerna, städernas arbetare och öfriga konsumenter i städerna vore de, som lede mest af detta. Jag tror, att intressena här möta hvarandra fullständigt. Men då skall jag be att få fråga: hvad har detta spörsmål egentligen med denna motion att göra? Det är en sak af helt annan betydelse, där man får söka sig fram på helt andra vägar, och vilja de ärade motionärerna slå in på rationella vägar härvidlag, tror jag, att de skola få en stor del af kam-maren med sig.

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Angående
möjlighet för
producenter
af lifaförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

Hvad är det då för vägar? Jo, i sitt utomordentligt sakkun-
niga anförande framhöll herr Westman i en passus särskildt koope-
rationen. Om landtmännen i Sverige i större utsträckning än
hittills ville lära sig kooperationens stora konst och samverka koo-
perativt med hvarandra, skulle det vara till lycka för såväl dem
själfva som för hela vårt samhälle. Så ha redan jordbrukarna i
flera andra länder gjort, och det skulle man kunna göra också här.
Jag hade själf för en liten stund sedan ett litet samtal med en af
motionärerna, hvarvid jag påpekade detta, och han erkände, hur
svårt det var för den svenske bonden att finna rätta vägen här.
Vi ha ju landtmännens riksförbund. Ett sådant förbund borde
arbeta därpå, och det gör det redan, men det borde än mer ta upp
kooperationen på sitt program och, som jag tillät mig anförä vid
remissdebatten, det gäller att lyfta upp hela denna stora fråga till
den samhällseliga höjd, som helt enkelt är nödvändig för oss. Låt
nu kooperationen bland arbetarna i staden och kooperationen på
landsbygden bland landtmännen möta hvarandra, så att man på
detta sätt får mellanhandssystemet bortslaget. Där är en linje,
hvarpå stads- och landtintresset skall kunna mötas och som —
herr Åkerlund — det vore en stor sak, om vi kunde gemensamt
beträda.

Men jag vill dessutom påpeka, att det är en helt annan väg
också, som man kan slå in på, och det förvånar mig, att icke de
ärade landtmännen ha reda på den. Här har såväl i Malmötrakten
som i Norrköpingstrakten gjorts framställning till vederbörande
kommunala myndigheter — jag tar nu upp mjölkfrågan, som ju
blifvit berörd här — att man skulle skapa ett kommunalt mejeri
eller i alla fall genom kommunala myndigheters åtgöranden få sådan
direkt förbindelse mellan producent och konsument, att blott en
enda förmedlare skulle finnas, till hvilken konsumenterna skulle
kunna komma för att få goda och hygieniska varor. Med andra
ord, dessa farliga socialistiska principer, som man är så rädd för
i samhällsbevarande kretsar, tränga sig här fram, helt naturligt på
grund af att saken har så stark grundval i och för sig. Denna
princip vill sålunda genom kommunala åtgärder reglera förhållandet
i staden och på den vägen få bort mellanhandssystemet. Men detta
är någonting, som är alldeles fjärran från föreliggande motion, och
jag kan icke finna, att man på något sätt på motionens väg kan
vinna de syften, man här måhända afsett. Syftet är delvis be-
hjärtansvärdt, ehuru iumängdt i ett sammanhang, som jag tror,
det är skäl uti, att vi snarast upplösa genom att afslå föreliggande
motion. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i Stockholm, *Anderson* i
Råstock, *Kristensson* och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade därom, att vi, för att nå det mål, vi åsyfta, icke skulle vändt oss mot de rätta författningar, som det härvidlag gällde att få ändrade. Ja, man kan ju tvista något om, huruvida vi härvid träffat det rätta, men vi ha i alla fall tydligt pekat på, hvad vi vilja ernå, och sagt i motionens kläm, det vi hemställa om en skrifvelse med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för de ändringar i gällande förordningar och bestämmelser, som äro erforderliga för att det åsyftade ändamålet skulle ernås, och jag vågar gent emot den ärade talaren tro, att Kungl. Maj:t likaväl som han förstår, hvilka författningar det är nödigt att här ändra, för att syftet skall ernås, för den händelse Kungl. Maj:t eljest skulle finna det möjligt och lämpligt.

Jag erkänner gärna, att vi icke i motionen talat om, huruvida man ej genom kooperation bättre kunde ordna varuförsäljningen till städerna från landsbygden, men det rör ju något, som är lättare sagdt än gjordt. Det är icke nog med, att man säger, att så och så borde man göra, ty det är en annan sak, om det är möjligt att gå till väga på det sättet. Det är ett faktum, som vi känna till litet hvar, och som vi icke ha någon anledning att glädja oss åt, att landtmännen ha ganska svårt för att hålla ihop i kooperativa företag, och därför är det icke lätt att gå fram på den vägen. Jag tycker för den skull, att man bör göra hvad som verkligen kan göras i motionens syfte, äfven om det icke är det bästa och mest idealiska.

Jag blef nästan litet förvånad, när jag hörde den ärade talaren så ifrigt uppträda mot vårt förslag. Han är ju småfolkets i Stockholm representant, och jag trodde därför att han, som väl borde ömma för dem, skulle understödja ett förslag, som går ut på att göra lifsmedlen billigare i den mån det är möjligt.

Herr Åkerlund: Jag erkänner förvisso det berättigade uti, att städerna lika så väl som öfriga kommuner i landet söka tillgodose alla möjliga bygieniska kraf, men jag hyser också den åsikten, att om städerna skena öfver märket och bära sig alltför hänsynslöst åt, så är det statsmakternas skyldighet och rättighet att inskrida.

Hur är det nu ställt med införseln af slaktboskap till städerna? Jo, såsom jag i mitt förra anförande delvis antydde, de små jordbrukarna vill man genom hänsynslösa bestämmelser tvinga att lämna in sin slaktboskap, som de med mycket arbete och besvär uppfödt, till slakthusen; och därigenom beröfvas dem och deras familjer en stor del af hvad de behöfva för sitt lifsuppehälle. Boskapen får icke slaktas hemma vid gårdarne utan skall skickas lefvande in till städerna att besiktigas. Är det rim och reson i

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.*

sådant? Nej. Det finns svenska medborgare i städerna men svenska medborgare också på landsbygden, och de ena som de andra böra väl få existera någorlunda drägligt i detta land.

Det kan ju hända, att slakthusen äro bra med hänsyn till hygienien, men de äro ännu blott ett fåtal och någon nämnvärd konkurrens dem emellan lär ej komma i fråga, utan det blir de befintliga, som dominera landsbygdens afsättning af de landtmanna-produkter, hvilka det här är fråga om. Just därför, att de äro så få, borde de också iakttaga högst betydlig hänsyn, men detta göra de sannerligen icke. Städerna och kommunerna i gemen må gärna tillse, att hälsovårdstillståndet blir så godt som möjligt och att man icke söker fuska in skadliga ämnen och säljer dem som lifsförnödenheter. Men om besiktningebyråerna ställa sig till efterrättelse lagens föreskrifter, att göra det billigt och lätt för producenterna att få sina varor besiktigade, behöfver det icke bli så dyrbart och svårt för dessa att få till stånd ett direkt utbyte med konsumenterna.

Jag vill icke upptaga tiden längre, men då herr Olsson i Broberg ändrat sitt yrkande, ber jag att få instämma med honom.

Herr Kristensson: Jag begärde ordet för att inlägga en gensaga mot de ärade talarne på bohuslänsbanken, som gång på gång sade sig uppträda å Göteborgs arbetares och småfolks vägnar. Såvidt jag kan se, skulle ett bifall till motionen icke alls vara till fördel för Göteborgs arbetare. Herr Palmstierna har redan framhållit, hvilka vägar man bör gå, som kunna lända såväl producenterna som konsumenterna till fördel, och jag har genom instämmande i hans anförande visat, att jag delar den af honom uttalade uppfattningen. Jag har velat till protokollet få antecknad, att jag tycker, att den argumentering, som i motionen och här framställes, är något underlig. Det hade varit ärligare, om man hade framhållit de verkliga motiven för densamma. Men jag vill uttrycka den förhoppningen, att, när det blir fråga om saker, som kunna vara till verklig nytta för arbetarna såväl i Göteborg som i öfriga stadssamhällen, också då få höra sådana varma ord, som i dag uttalats af representanterna på bohuslänsbanken.

Herr Olsson i Broberg: Jag vet icke, hvarifrån den senaste ärade talaren fått det, att jag skulle ha gjort mig till målsman för Göteborgs arbetare. Jag vet mig icke ha nämnt Göteborgs arbetare eller ens häntydt på dem, utan jag har sagt, att vi motionärer ville åstadkomma billigare varor för konsumenterna och söka få bättre betaldt för producenterna, och jag tror väl, att det är andra människor i Göteborg än arbetare, som äro konsumenter af de varor, som det här är fråga om. Så jag kan verkligen icke inse af hvad skäl den ärade talaren protesterar mot mina yttranden.

Herr Sandin: Då jag representerar en bygd, som i ej ringa mån beröres af den föreliggande frågan, anser jag som min plikt att för mina valmäns del yttra mig i saken.

Jag bor i närheten af staden Karlstad, och dit fara bönderna nu samt väl också allt framgent för att afyttra sina produkter. Det var en tid, som de voro ganska belåtna med sina resor. De fara till staden vid tvåtiden på lördagsmorgonen och komma tillbaka till hemmet kl. 9, 10 eller 11 på natten. Det gick ganska bra för dem, och de kunde kanske få en någorlunda god dagspenning under den tid, då saluhallen icke fanns. Men så kom det att byggas en sådan; ögonblickligen blefvo prisen nedsatta, och det blef bönderna förbjudet att på torget försälja de produkter, som här stå omtalade i motionen, i huru små partier som helst. De kunde icke längre på samma sätt fara till staden och få den lilla förtjänst, som jag för min del anser, att bönderna behöfde få. Det spred sig öfver befolkningen ett vemod, som det verkligen var ledsamt att se. Och det veta nog ni landtmän, att i den ojämn kamp, som den enskilde bonden för mot de stora sociala och ekonomiska sammanslutningar, som kallas städer, bonden måste draga det kortaste strået. Jag har också för min del sagt till mina grannar, att för er bönder finns det ingen annan räddning, ingen annan möjlighet att ekonomiskt och socialt hålla er uppe än att följa socialdemokraternas exempel och sammansluta er i fackföreningar. Jag för min ringa del längtar för böndernas vidkommande efter den dag, när de följt socialdemokraternas exempel och sammanslutit sig. Det måste i alla fall gå den vägen, att det blir en ekonomisk kamp mellan bondeintresset och stadsintresset.

Herr Palmstierna, som, om jag icke tar miste, är Stadsförbundets sekreterare, har helt naturligt uppträdt på städernas vägnar och sökt påvisa, att det icke är omöjligt för bönderna att få sälja hur små partier som helst af här ifrågavarande produkter. Det är alldeles riktigt, bonden kan hyra en butik i saluhallen. Men när bönderna i min hemtrakt ville hyra en sådan butik, betingade den ett pris af 300 à 400 kronor, och hvilken bonde vågar under sådana förhållanden hyra i saluhallen, då han ju icke är alldeles säker att förtjäna därpå? Det vore icke så mycket att säga om hela saken, ifall verkligen konsumenten finge den förtjänst, som bonden får afstå, men det är ett faktum, att den, som i staden skall förtära de matvaror, som bonden producerar, får dem sannligen icke billigare än förr, utan han får betala dem dyrare, och jag frågar er, mina herrar: hvem får betala städernas saluballar och städernas slakthus? Jo, det är den svenske bonden, det är min uppfattning, och jag kan därför icke annat än på det lifligaste instämma med motionärerna.

Är det så, som herr Palmstierna sagt, att det är svårt för Kungl. Maj:t att leta ut, hvad motionärerna vilja, så antar jag,

*Angående
möjlighet för
producenter
af livsfrö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

att herr Palmstierna, som här kan dissekera sakerna, icke har svårt att leta ut, hvad de vilja, och jag har mycket väl förstått, att herr Palmstierna inser, hvar skon klämmer. Men det är så, att en sak, som man icke vill, den är alltid omöjlig, Jag skall nu sluta med att yrka bifall till det af herr Olsson i Broberg framställda yrkandet.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Jag skall först med några ord bemöta herr Palmstierna då han säger att vi i vår motion skulle vändt emot orätt håll genom att åberopa 1897 års slakthuslag. Detta ha vi dock ej gjort; så står icke i vår motion, vi ha icke vändt oss mot denna lag. Vidare nämnde han, att vi blandat samman landsbygden och städerna och äfvenså landtmanna-produkter och lifsmedel. Ja det står så i näringsfrihetsförordningen, d. v. s. just hvar på bönderna stöda sin rätt att kringföra och försälja sina varor. Det är i det sammanhanget man åberopat de andra sakerna, när man vill ha rättelse eller tillägg i en punkt, då är man naturligtvis tvungen att låta det andra, som äfven står i lagen, och hvarom fråga ej är, stå kvar. Men vill herr Palmstierna komma fram med en ny paragraf i näringsfrihetsförordningen, så är det ingen fara i det, bara vi därigenom vinna det vi åsyfta

Efter som sålunda herr Palmstierna byggt sitt yttrande på en felaktig utgångspunkt, så skall jag icke vidare sysselsätta mig med hans anförande.

Nog är det egendomligt att å ena sidan alla landet rundt säga, att det är dyrt att lefva, och å andra sidan säga bönderna, att de icke få mera betaldt nu än för så och så många år sedan. Talar man sanning på det ena eller på det andra hållet, eller på båda hållen kanske?

Det klagas öfver dyrtid och mellanbänder. Och det är just därutinnan, som vi nu vilja vinna rättelse och på något sätt reglera förhållandena så att icke mellanbänderna onödigtvis tränga sig in och frantaga producenten rätt att själf försälja sin vara.

Det finnes många, som i städerna handla med kött, hvilka icke omsätta mer än kanske 200 kilo i veckan, och för detta skola de hyra i saluhallen.

Inom parentes vill jag påpeka en sak. Då en talare sade, att det var så låga hyror i saluhallarna, så vill jag däremot säga, att enligt min erfarenhet från Göteborg är det emellertid ungefär detsamma som att hyra en butik. Köthandlaren skall således hyra i saluhallen och dessutom hyra bostadslägenhet samt bestrida utgifterna för sin familjs uppehälle i öfrigt med inkomsterna från denna lilla rörelse, som ger honom arbete endast några timmar under två dagar i veckan. Det är alldeles tydligt, att en sådan mellanhand måste taga bra betaldt.

Nu säges det, att landtmännen icke själfva sälja sitt kött. Jo, det är så i många bygder. Men äfven om det finnes hemslaktare,

så, om de få själfva sälja sitt kött, undviker man ju ändock den mellanhand, som säljer i saluhallen eller i butikerna.

Att det är opraktiskt att göra intrång i näringsfriheten, såsom nu sker på en del platser, skall jag belysa med ett exempel. Det är t. ex. fråga om kött efter spädkalf. En bonde kommer till torget i staden, och där får han, om det är Göteborg det gäller, icke sälja mindre än half kropp. Att sälja en half kalkkropp anses således icke hälsofarligt, men antag, att det nu är två husmödrar, som samtidigt vilja köpa af bonden och den ena vill ha bringan och den andra vill ha steken: om bonden då skär halfva kroppen midt itu, så är det hälsofarligt, men om de tillsammans köpa den halfva kroppen ostyckad och sedan dela den, då är det icke hälsofarligt.

På andra sidan af torget finns en kötthandlares butik och han får sälja hur små partier som helst, utan att dessa anses hälsofarliga. I de flesta fall kommer bonden nog att bli tvungen sälja sin halfva kalkkropp till kötthandlaren, som för den in i sin butik, hvarest han styckar den, hvarefter husmödrarna naturligtvis till betydligt förhöjda pris få köpa samma köttvaror.

De, som ifrå för de små i samhället, böra lägga märke till, att det är ett faktum, att kötthandlaren i många fall lefver högre och dyrare än både bonden, som producerar, och många af de familjer, som tvingas köpa af handlanden. Det är egentligen småbönder, som sälja på torgen, och de mindre bemedlade i städerna, som köpa på torgen, under det att affärsmän och de bäst situerade köpa i butiker och saluhallar. Men ändå vill man vara med om att lagstifta så, att det direkta varuutbytet mellan småbönder och småfolket i städerna skulle fullständigt omöjliggöras.

Nu har här sagts, att det endast är ett lokalt intresse, som vi framfört. Jag vill då påpeka, att samma klagomål framförts från flera ställen landet rundt. Det är på flera andra ställen liknande förhållanden och bestämmelser som i Göteborg. Dessutom är det icke bara landtbor, som få nytta eller skada af detta, och det är icke endast de köpande stadsborna, det gäller, utan äfven de, som bo omkring städerna, och som göra sina uppköp i städerna.

Jag skall med ett exempel från Göteborg belysa, huru onaturligt det är att införa sådana här bestämmelser, och att det vore naturligt, att bönderna eller hemslaktarna själfva finge stycka och sälja. Staden Göteborg har varit så vänlig mot grannkommunerna, att den lagt spårvägar ut till dem. I en sådan socken utanför Göteborg finnes ett torg, och på det torget är det ibland öfver hundra fordon med kött, som styckas och säljas där. Husmödrar från Göteborg resa nu ända dit ut och betala 20 öre till spårvagn för att köpa ett eller ett par kilo kött och anse det ändå vara lönande.

Herr Palmstierna, som eljest gärna talar om, att vi skola mot-

*Angående
möjlighet för
producenter
af livsfrö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Angående möjlighet för producenter af livsfröndeheter m. m. att i huru små partier som helst direkt försälja sina alster. (Forts.)

arbeta ring- och trustbildning, har här rekommenderat bönderna att sammansluta sig. Men som vi veta är det icke godt för bönderna att göra detta, under det att affärsmännen i städerna ha mycket lättare att åstadkomma ring- och trustbildning. Det göra ju handlande i andra branscher, då de bestämma minimipriser, och äfven charkuterihandlarna ha sammanslutit sig och öfverenskommit om vissa priser. Då kan det naturligtvis bli på samma sätt äfven för färskt kött. Men om däremot bönderna och hemslaktarna själfva få sälja sitt kött på torgen, då ha vi den fria konkurrensen kvar, och då hållas nog priserna bättre nere, än om bondehandeln försvinner.

Nu har det äfven talats om kontroll och köttbesiktning, och man har äfven vidrört slakthuslagen. Det hör visserligen icke hit, men för att visa, att det icke är någon fara för detta, ber jag få påpeka det förhållande, som jag nyss omnämde från en socken utanför Göteborg. Det visar, att allmänheten själf ser till, att den får besiktigadt kött, ty allt det kött, som där säljes, är förut besiktigadt i Göteborg. Detta tyder ju på, att allmänheten själf är intresserad af att få kontrollerad vara, och därför torde det icke alls vara någon fara i detta hänseende, om bönderna själfva få sälja på torgen.

När nu härmed är ordnad så, att städerna ha sin obundna frihet att bestämma, huru handeln med landtmannaprodukter skall ordnas, så bli de bestämmelser om näringsfrihet, som finnas, icke till någon nytta, då de i en del fall helt och hållet negligeras af städerna.

Nu har det sagts, att det skulle vara ohygieniskt att sälja så här på torgen, och att det skulle vara snyggare att sälja köttet i saluhallarna. Men man bör besinna, att kött och fläsk skall kokas, eller stekas, innan det ätes, under det att å andra sidan det tillåtes att på torgen sälja frukt, bär, karameller utan papper o. s. v., och om där finnas bakterier, så komma de färska in i människokroppen, då ju dessa saker vanligen ätas i rått tillstånd. Man borde väl då för konsekvensens skull ömma för människornas hälsa äfven i det fallet. Vidare har man talat om dammfyllda gator och torg. Men jag vill dock göra en jämförelse i det här fallet. Det är, som vi veta, så, att en del restauranter ha friluftsservering, och detta vid starkt trafikerade gator och öppna platser. Där serveras alla möjliga slags lagade maträtter med såser o. d. Om här genom den dammfyllda luften det kommer bakterier i födan, så får man ju i sig dem alldeles färska med en gång. Det är inte hälsofarligt. Men om det säljes på torget kött, som först skall kokas eller stekas, innan det ätes, så är det hälsofarligt.

I Göteborg har man sedan åtskilliga år icke fått stycka kött under bar himmel utan blott i mer eller mindre renliga butiker, men i Stockholm däremot t. ex. har man fått stycka. Jag vet icke,

om det därför i Stockholm är sämre ställt med hälsotillståndet än i Göteborg.

Herr Westman sade, att det skulle inkräkta på städernas rätt i detta fall, och att städerna icke ha kränkt landtmännen på något sätt. Jag tror emellertid, att hvarken herr Westman eller någon annan behöfver vara orolig för, att bönderna skola komma att regera i städerna, om motionen bifalles. Men för att belysa huru en del stadsmyndigheter kunna gå till väga gentemot landsbygdens befolkning, skall jag taga ett exempel från Göteborg. Där skickar en af de kommunala myndigheterna ut tjänstemän, som resa omkring på landsbygden i sina automobiler och se nog så dryga och viktiga ut och inspektera ladugårdarna. Märk väl, de komma och inspektera böndernas ladugårdar. Nu veta vi icke om någon myndighet utaf detta slag, eller på hvad rätt, myndigheten i Göteborg stöder sig, när den skickar ut dessa inspektörer. Om det vore fråga om en laglig inspektion, skulle icke någon bonde säga något därom. Men dessa herrar smyga sig in eller tränga sig in i ladugårdarna utan att ens fråga om tillåtelse. Nu finnes det en del sjukdomar och febrar såsom kastningsepidemi, utsot och kalffeber o. d., som gå i en del kreatursbesättningar, och bönderna äro mycket rädda, för att personer skola gå från den ena ladugården till den andra, därför att smitta lätt kan öfverföras. Den kan visserligen vara af öfvergående natur, men de bönder, som äro rädda om sina djur, och som vilja ha friska mjölkdjur, äro emellertid mycket noggranna i detta fall. Hälsovårdsmyndigheterna från Göteborg däremot fara från den ena ladugården till den andra, och då är det icke alls tal om någon fara för smitta, bakterier eller dylikt. Nu vill jag visst icke yttra mig om, huruvida denna inspektion i och för sig är en kränkning af landtmännens rätt. Men det är deras sätt att gå tillväga, som är egendomligt, och detta bidrager icke till att skapa en bättre förståelse mellan myndigheterna i städerna och bönderna, hvilket alla parter dock borde sträfva efter.

Hur går det t. ex. när bönderna komma till städerna för att sälja sin mjölk, och bonden kanske tillfälligtvis håller litet mjölk från den ena flaskan till den andra? Jo, genast blir det böter. Och om han kanske icke aldeles följer de nästan öfverallt olika hälsovårdsstadgarnas rigorösa föreskrifter för mätning af mjölk, så blir det också genast böter. Ja, det är något som man kan gifva akt på, och som tyder på, att städerna icke äro så blyga, när det gäller för dem att handhafva sin rätt.

Att städerna icke heller äro bortkomna, när det gäller att taga för sig och sko sig på böndernas bekostnad framgår af ett förhållande, som jag i korthet skall omnämna. Det finnes något, som kallas köttbesiktningstvång, och om den inrättningen såsom sådan är ju ingenting annat än godt att säga. Men trots att det bestämes uttryckligen i lagen, att de afgifter, som upptagas för köttbe-

*Angående
möjlighet för
producenter
af livsfrö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

*Angående
möjlighet för
producenter
af lifsförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

siktningen, icke få öfverskrida kostnaden för densamma, så har dock Göteborgs stad en del år tillgodogjort sig på köttbesiktningen en nettobehållning, som närmar sig 100,000 kronor.

Det är egendomligt, synes det mig, att de, som tala så vackert om böndernas och småfolkets intressen och som vilja motverka ringbildningar o. d., kunna föra sådana resonemang, som vi hört här tidigare i dag af herr Palmstierna, men det är nog så, att en del talare icke känna till hvad som försiggår i en del städer, när det gäller här berörda förhållanden,

Nu är det fråga om att få billigare pris på lifsmedlen och att icke genom lokala restriktioner i onödan fördyra dem. Om den direkta förbindelsen mellan producenten på landsbygden och konsumenten i staden omöjliggöres, så blir det ungefär som under den gamla skråtiden. Att som i Göteborg under namn af köttbesiktningssafgifter uttaga oskäligt höga afgifter stridande mot köttbesiktningstvangslagens anda, är en osund extra beskattning, antingen nu stadsborna eller bönderna få betala den, och detta påminner om de gamla förhållanden, då städerna togo tull för alla varor, som infördes till dem, och härtill skola vi väl icke under nya former återgå.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Vi hafva nu i en och en half timmes tid fått höra klagomål öfver de anordningar, som städerna vidtagit för att inom sina områden ordna med handeln af lifsförnödenheter. Mig synes frågan vara ganska enkel. Man har väsentligen i städerna haft två mål i sikte. Det har gällt att värna sig för hälsofarliga matvaror och att ordna med handeln på bästa sätt.

Man har då i en del större städer upprättat slakthus, för att bättre kunna kontrollera och ordna kötthandeln. Den som något känner till huru det förr varit på detta område särskildt med en del privata slakterier i städernas utkanter må icke förundra sig öfver, att man velat åstadkomma förbättring.

Handeln på öppna torget har ej heller alltid varit så bra. Ur hygienisk synpunkt har det ansetts olämpligt, att särskildt färskt kött försäljes under bar himmel å städernas salutorg. Därför har man på flera ställen uppfört saluhallar, där varorna ej äro utsatta för hvad som kan bli en följd af förändrade väderleksförhållanden och annat, och där försäljarne också hafva mera skydd.

Meningen har varit med de åtgärder, som vidtagits, att det skulle gagna alla parter. Det har bland annat skett i ordningens intresse.

I vissa fall kunna ju dessa anordningar, som städerna vidtagit, uti ifrågavarande hänseende hafva varit bristfälliga eller bort bättre

afvägas, men i stort sedt äro de nyttiga och behöfliga. Det har skett i hygienens och ordningens intresse.

Jag har, herr talman, med hvad jag nu sagt velat inlägga en liten gensaga mot en del anmärkningar, som af samtliga talare riktats mot städerna. För öfrigt skulle jag vilja instämma med rådman Westman, som nyss hade ett sakrikt anförande i denna fråga.

*Angående
möjlighet för
producenter
af livsfornö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)*

Herr Palmstierna: Jag vill börja med en kort replik med anledning af herr Anderssons i Grimbo anförande. Han förmenade, att i motionen icke fanns omnämnd lagen om köttbesiktning och slakthustväng. Den är emellertid i motionen berörd på icke mindre än fyra ställen, såsom jag lätt skall kunna visa den ärade talaren. För öfrigt vill jag om hans anförande endast säga, att det gaf mig ett lifligt intryck af huru valrörelsen i hans valkrets måtte ha bedrifvits under sommaren.

Emellertid begärde jag närmast ordet med anledning af ett uttalande, som gjordes af den ärade representanten på värmlandsbänken. Såvidt jag kunnat förstå utöfvar den ärade talaren en folkskollärares betydelsefulla kall, och jag vill gärna säga detta därför att det åtminstone för mig ter sig så, att hans ord icke gärna kunna uttrycka en stämning, som gör sig gällande bland *jordbrukarna* i denna kammare. Och det ber jag äfven få säga, att åtminstone har *jag* icke hört sådana ord uttalas här förut. Jag tror, att det var farliga ord han utkastade, och i den ringa mån, jag representerar ett stadsintresse, ber jag att få säga herr Sandin och kammarens öfriga ledamöter, att jag är lifligt besjälad af den uppfattningen, att vi äro ömsesidigt beroende af hvarandra samt behöfva och måste stödja hvarandra och vi få därför akta oss för att kasta ut sådana farliga ord i kammaren.

Jag har också i mitt föregående anförande sökt antyda, på hvilka vägar jag anser, att landsbygdens berättigade intressen och arbetarnas, d. v. s. konsumenternas, som det här gäller, kunna möta hvarandra, och jag tror, att vi böra gemensamt sträfva därhän i stället för att spela ut stadsintresset mot landsortsintresset, och jag beklagar, att motionen gifvit anledning till uttalanden af sådan art.

Herr Sandin: Att jag är folkskollärare, det har jag vetat förr, men att herr Palmstierna varit det, det har jag icke vetat förrän nu. Jag har icke fällt några uppagiterande ord utan endast upptagit en tanke, som herr Palmstierna själf fört fram, att kooperationen och sammanslutningen på landsbygden är ett effektivt medel gentemot de stora ekonomiska och sociala sammanslutningar, som kallas städer. Jag endast upprepade hans tankegång, fastän i något annan form. Att det kommer att gestalta sig till

Angående
möjlighet för
producenter
af lifeförnö-
denheter m. m.
att i huru små
partier som
helst direkt
försälja sina
alster.
(Forts.)

strid mellan stadsintresset och landsintresset — jag menar icke mellan stadsrepresentanter och landsrepresentanter, utan jag menar en intressestrid — är absolut säkert. Det är i andra frågor inom Riksdagen än denna, där samma olikartade intressen komma till synes, därom kan herr Palmstierna vara alldeles säker. Den nu förevarande frågan är nog en ren landtmannafråga, och jag skulle beklaga, om icke Andra kammaren visade förståelse för detta speciella landtmannaintresse. Jag hoppas emellertid, att kammaren bifaller motionen och visar för en gångs skull ett intresse för de små synpunkter, som komma fram — de äro icke små för dem det gäller. Jag hemställer än en gång om bifall till mitt förut framställda yrkande.

Herr *Andersson* i Knäppinge förenade sig med herr Sandin.

Sedan öfverläggningen härmed afslutats, framställde herr vice talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, samt 3:o) på afslag å utskottets hemställan och bifall till det af herr Olsson i Broberg under öfverläggningen framställda yrkandet; och fann herr vice talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) omförmälda propositionen, uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Olsson i Broberg under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utvisade 50 ja men 56 nej; och hade alltså kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Olsson i Broberg framställda yrkandet. Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 5.

Herr *Kristensson* aflämnade en motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning af Riksdagens bibliotek till ett statsvetenskapligt bibliotek m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 274, blef på begäran lagd på bordet.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionskottets utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förenkladt förfarande vid val af Riksdagens utskott;

statsutskottets utlåtanden

nr 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 23, i anledning af kamrarnas återremiss å det i punkt 50 under utskottets utlåtande nr 8 omförmälda ärende angående vissa befattningshafvares vid tekniska högskolan lönetursrätt, och

nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för kyrkotionden från Skaftö annexförsamling;

lagutskottets utlåtanden

nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i 24 kap. 7 § rättegångsbalken, och

nr 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter; samt

jordbruksutskottets utlåtanden

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medgifvande att för vissa för inrättandet af Hammarsebo skogsskola erforderliga byggnadsarbeten disponera vissa medel, och

nr 36, i anledning af väckta motioner om åvägbringande af utredning och förslag angående upplåtande till försäljning af vissa kronoegendomar.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Jönsson</i> i Boa	under	3 dag. fr. o. m.	den	26 mars	
»	<i>Olsson</i> i Järnsida ...	»	3 »	»	26 »	
»	<i>Runefors</i>	»	4 »	»	26 »	
»	<i>Hellberg</i>	»	3 »	»	26 »	
»	<i>Rehn</i>	»	3 »	»	26 »	
»	<i>Olsson</i> i Tyllered ...	»	10 »	»	28 »	
»	<i>Sjö</i>	»	5 »	»	26 »	
»	<i>Larsson</i> i Klagstorp	»	4 »	»	26 »	
»	<i>Leksell</i>	»	14 »	»	27 »	
»	<i>Lundblad</i>	»	under den	26 mars		
»	<i>Enderstedt</i>	»	4 dag. fr. o. m.	den	25 mars	
»	<i>Helger</i>	»	3 »	»	26 »	och
»	<i>Nilsson</i> i Bonarp ...	»	14 »	»	26 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härupå kl. 11,57 på natten.

In fiden

Martin Seth.

Tisdagen den 26 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande mars.

§ 2.

Herr talmannen anmälde, att herr *Carlson* i Falun denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr *Kristenssons* å kammarens bord hvilande motion, nr 274, som härefter föredrogs, hänvisades till bankoutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, statsutskottets utlåtanden nr 7, 23 och 24, lagutskottets utlåtanden nr 30 och 31 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 35 och 36.

§ 5.

Ordet lämnades härefter till

Herr *Magnusson* i Tumhult som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att å föredragningslistan för morgondagens plenum måtte uppföras först statsutskottets utlåtande nr 22 och därefter statsutskottets utlåtande nr 7 samt öfriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Magnusson</i> i Tumbult	under 3 dagar fr. o. m. den 27 mars,				
» <i>Andersson</i> i Höckerum	» 2 » » » 27 »				
» <i>Wiklund</i> i Brattfors...	» 2 » » » 27 »				och
» <i>Holmström</i>	» 2 » » » 28 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7,16 e. m.

In fidem

Per Cronvall.